

27

EGYHÁZJOGI ÉS 162 fr.
EGYHÁZTÖRTÉNETI ÉRTEKEZÉSEK.

IDŐHÖZ ÉS SZÁMHOZ NEM KÖTÖTT SORRENDEN SZERKESZTI ÉS KIADJA

HANUY FERENCZ dr.

PÉCSI THEOL. TANÁR.

ELSŐ KÖTET. I. FÜZET.

A KERESZTSÉG KISZOLGÁLTATÁSA
AZ EGYHÁZJOG ÉS
A MAGYAR KÖZJOG SZEMPONTJÁBÓL.

(A GYERMEKEK VALLÁSÁRÓL SZÓLÓ MAGYAR TÖRVÉNYEK
TELJES MAGYARÁZATÁVAL.)

IRTA :
HANUY FERENCZ dr.

(Megrendelhető szerzőnél, Pécssett.)

Ára 1 korona.

Program

az „Egyházjogi és Egyháztörténeti Értekezések”-hez.

Nagyobb terjedelmű, magyar nyelven írt, **egyházjogi kézikönyvön** (nem a tanulók számára) **dolgozom**, amely a ma érvényben levő egyházjogot, úgy az általánosat, a *vigens Ecclesiae discipliná*-t, mint a részleteset, a Magyarországon fennálló eltéréseket, és az állami törvényhozásnak az egyházat érintő intézkedéseit tömören, de mégis kimerítően, utalva mindenütt a jogi bizonyítékra, a jogforrásra, felölelje, egybefoglalja. (Meg fog jelenni, ha Isten megengedi, 1904. év derekán.)

Ezen könyv megírása közben, de egyházjogi és egyháztörténeti előadásaimra való készülés közepette sokszor volt és van alkalmam és szükségem arra, hogy egynémely egyházjogi vagy egyháztörténeti **részletkérdéssel tüzetesen foglalkozzam**, úgy, hogy kevés fáradsággal írásba tudom foglalni egy-egy ilyen kérdés feletti tanulmányom eredményét, amit ha meg nem teszek, a részletszerű tanulmányozás fáradtsága az elért eredménynyel nincs arányban.

Ez indított engem arra, hogy az ilyen részletkérdéseket önálló *értekezés*, esetleg nagyobb terjedelmű *tanulmány* vagy *monográfia* alakjában kidolgozzam és „Egyházjogi és Egyháztörténeti Értekezések” neve alá foglalva időnkint sajtó alá bocsássam.

Az **egyházjogból** kizárólag a vallási és lelkipásztori gyakorlatban aktuális, **praktikus kérdéseket** (mindig tekintettel a hazai viszonyokra és állami törvényekre is) akarom feldolgozni, leginkább azokat, **amelyek még nincsenek minden oldalról tisztázva** és melyek körül ép azért nagyon ingadozó Magyarországon az egyházjogi gyakorlat.

Az **egyháztörténelemből** főleg apologetikus és irenikus tárgyakat fogok választani, és ezek közül is azokat, amelyeket a **történettudósok és más hitvallású theológusok szoktak kiaknázni** a kath. egyház ellenében. Itt alkalmam lesz *Hase*, *Harnack*, *Möller*, *Zahn* és más német polemikusoknak, illetőleg történetiróknak, a kath. egyházra és főleg annak keletkezésére nézve tett történelmi állításaival tudományosan foglalkozni, azokkal a kath. védelmet szembe állítani, de nem a polemika, hanem az apologetika és a békehittan, az irenika modorában és irányzatával.

Szigorú tudományosság a tárgyi és alaki feldolgozásnál lesz vezérelvem.

z.
yházjogi
mely a ma
•vigens
országban
egyházit
ulva min-
efoglalja.
án.)

és egy-
sokszor
gynémely
üzetesen
dom fog-
dményét,
ás fáradság

érdéseket
iny vagy
Egyház-
sajtó alá

tori gya-
intettel a
n feldol-
nden ol-
ingadozó

irenikus
melyeket
szoktak
esz Hase,
ak, illető-
keletke-
n foglal-
e nem a
z irenika

olgozás-

EGYHÁZJOGI ÉS EGYHÁZTÖRTÉNETI ÉRTEKEZÉSEK.

IDŐHÖZ ÉS SZÁMHOZ NEM KÖTÖTT SORRENDEN KIADJA:

HANUY FERENCZ dr.

PÉCSI THEOL. TANÁR.

ELSŐ KÖTET. I. FÜZET.

HANUY FERENCZ dr.

A KERESZTSÉG KISZOLGÁLTATÁSA
AZ EGYHÁZJOG ÉS
A MAGYAR KÖZJOG SZEMPONTJÁBÓL.

S
KEZÉSEK.
BEN KIADJA:

A KERESZTSÉG KISZOLGÁLTATÁSA
AZ EGYHÁZJOG ÉS
A MAGYAR KÖZJOG SZEMPONTJÁBÓL.

(A GYERMEKEK VALLÁSÁRÓL SZÓLÓ MAGYAR TÖRVÉNYEK
TELJES MAGYARÁZATÁVAL.)

IRTA:

HANUY FERENCZ dr.

TATÁSA

TJÁBÓL.

A PÉCSI PÜSPÖKI HATÓSÁG (1903. JUL. 12-ÉN 2125. sz.) JÓVÁHAGYÁSÁVAL.

PÉCS, 1903.

NYOMATOTT TAIZS JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1305-01
1305-01

271397
A. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növendéknapló
1904 év 47 sz.

Kevés egyházjogi kérdés van, a mely manapság, a családi vallásos nevelés gyengülésének és az iskolák elvilágiasításának ezen korszakában, olyan időszerű és beható megfontolásra méltó, mint az: milyen egyéneknek, milyen felnőtteknek vagy kisdedeknek, milyen feltételek mellett és körülmények között *szabad*, — és milyeneknek *kell* is a keresztséget kiszolgáltatni.

Sokan nem választják ketté a kérdést, hanem elősorolva a keresztelek „megengedett” voltának („administratio licita”) feltételeit, azt vélik, hogy ezzel felsorolták a keresztelek „parancsolt” voltának feltételeit is. De maguknak a „megengedett” keresztelek feltételeinek felsorolásában is a különféle egyházjogi, erkölcstani és lelkipásztorkodástani írók közt nagy az eltérés. Így nem lehet csodálkozni a felett sem, hogy a lelkipásztori gyakorlatban e téren valóban az „ibant qua poterant” jut érvényre, és a „quisque abundet in sensu suo”, a lelkeknek és magának a keresztség méltóságának nagy kárára.

Nehezíti még a kérdés megoldását az, hogy Magyarországon a gyermekek vallására nézve komplikált törvények irányadók, melyeknek, főleg az 1894: XXXII. t.-cz.-nek („a gyermekek vallásáról”) és az 1895: XLIII. t.-cz.-nek („a vallás szabad gyakorlatáról”) intézkedéseivel még sokan a papság közül sincsenek tisztában.

Az alábbiakban kimerítő és pontos választ óhajtok adni a következő kérdésekre:

I. Mily feltételek mellett „ex parte suscipientis” *szabad* a keresztséget kiszolgáltatni?

II. Mikor *kell* (nemcsak „szabad”) kiszolgáltatni a keresztséget?

III. Melyek a jelenleg Magyarországon érvényes tör-

vények és jogszabályok valamely egyén, főleg gyermek vallásának megállapítására?

IV. Milyen egyéneknek szolgáltatassa ki Magyarországon a kath. lelkész a keresztséget és milyeneknek nem?

I. FEJEZET.

Mily feltételek mellett („ex parte suscipientis“) szabad a keresztséget kiszolgáltatni?

Az általános egyházjog ahhoz, hogy a keresztség kiszolgáltatása megengedett legyen, többféle kellékeket kíván, és pedig: kellékeket a keresztség anyagára nézve, kellékeket a keresztség alakjára nézve, kellékeket a kiszolgáltatónak személyére nézve, kellékeket a kiszolgáltatás szertartására és helyére nézve. Itt nem ezen kellékekről leszen szó, hanem csupán azokról, a melyeknek a keresztelendőnek személyében kell meglenniök, hogy őt megkeresztelni megengedett, szabad legyen.

Tételes egyházi törvényben, taxativ felsorolással, nincsenek még ezen feltételek kodifikálva, de az egyházi törvényekben elszórtan előforduló intézkedésekből, az egyház szertartási szabályaiból és az úgynevezett „vigens Ecclesiae disciplina“-ból igen könnyen levezethetők.

De nem minden embernél ugyanazon feltételeket kívánja meg az egyház, hanem másokat a felnőttek keresztelésénél és másokat a kisdetek keresztelésénél.

A) Felnőttek keresztelése.

Felnőttet, vagyis olyan egyént, a ki már eszének használatára eljutott, a mit az egyházjog a 7-ik életév betöltésével vélelmez, praesumál —, csak a következő feltételek mellett szabad, az egyháznak általánosan kötelező törvényei értelmében, megkeresztelni:

1. *Ha az illető felnőtt egyén még eddig nem volt érvényesen megkeresztelve.* Ez a kellék már a keresztelés érvényességéhez is szükséges, mert ha valaki egyszer már érvényesen meg volt keresztelve, a második keresztelés érvénytelen. De az egyház nem érte be azzal, hogy dogmatice kimondotta, miszerint a keresztséget csak egyszer

lehet kiszolgáltatni,¹⁾ hanem külön büntető törvényeiben is eltiltotta a keresztségnek másodszori kiszolgáltatását, sőt azt egyházi bünténynek minősítette.²⁾ A *Rituale Romanum* (tit. II. cap. 3. p. 14—16. de bapt. adulterum) részletes utasításokat ad ezen feltétel betartására nézve.

2. *Ha az illető felnőtt egészen szabad elhatározásból, személyesen kívánja a keresztséget* (intentio actualis et libera).

A keresztségnek érvényességéhez elégséges volna az is, hogy a felnőtt keresztelendő, ha eszének használatánál van a keresztelés idejében, ne ellenkezzék a keresztség felvétele ellen;³⁾ nem volna tehát érvénytelen a keresztség még akkor sem, ha az illető felnőtt egyén erős félelem behatása alatt kívánná a keresztséget. Olyan felnőtteknél pedig, a kik a keresztelés pillanatában öntudaton kívül vannak, a keresztség érvényes volna, ha azelőtt egyszer már kívánták felvenni a keresztséget és ebbeli kívánságukat eddig még nem vonták vissza (intentio habitualis).

De az egyház a keresztségnek megengedett, szabad kiszolgáltatásához (administratio licita) többet kíván ezen minimális szándéknál, legalább is a rendes esetekben.

Ez a több: az ú. n. intentio actualis et omnino libera. Nem tételes törvényben írja elő az egyház ezen intentio-t, hanem általánosan kötelező szertartáskönyvében, a *Rituale Romanum*-ban. Már a felnőttek keresztelésének rubrikáiban⁴⁾ is megköveteli a megkeresztelendő részéről a „voluntas“ kipuhatólását, és hogy a keresztelendőnek „sciens et volens“-nek kell lennie. A felnőttek keresztelésének szertartásai közt pedig a keresztelő papnak ezen kérdésére: „Vis baptizari?“ („Akarsz-e

¹⁾ Conc. Trid. sess. VII. de bapt. can. 11.: „Si quis dixerit, verum et rite collatum baptismum iterandum esse, illi, qui apud infideles fidem Christi negaverit, cum ad poenitentiam convertitur: anathema sit.“ (Denzinger, *Enchiridion* ed. 6., nr. 748.)

²⁾ c. 2. X. de apost. et reiterantibus baptisma. V. 9. (Alex. III.)

³⁾ c. 3. X. de baptismo et eius effectu, III. 42. (Innoc. IV.)

⁴⁾ Rit. Rom., tit. II. c. 3. de bapt. adulterum, punct. 1.

megkereszteltetni?“) — nem a keresztszülőnek (mint a kisdedeknél), hanem magának a felnőtt keresztelendőnek kell felelnie: „Volo“ („Akarok“).¹⁾

Ez a rendes eljárás. De mivel: „in extremis extrema sunt tentanda“, azért önkívület és egyidejűleg életveszély folytán sürgőssé vált keresztelés esetében beérheti a pap az „intentio habitualis“-szal is, vagyis egyszer birt és még eddig vissza nem vont szándékkal. Állandó önkívületben levőknél (gyógyíthatatlan elmebaj) még az életveszély fenforgása sem szükséges ahhoz, hogy „intentio habitualis“ alapján keresztelni szabad legyen. Az önkívületben levők akkor, ha egyszer biztosan megvolt az „intentio explicita non revocata“, feltétel nélkül („absolute“) keresztelendők meg; ha pedig nem biztos, volt-e ilyen „intentio“-juk is, akkor feltételesen. A feltételnek tárgya ilyenkor maga az „intentio habitualis“: „Si habuisti debitam intentionem“, vagy: „Si capax es“.²⁾

3. *Ha az illető felnőtt egyénnek eltökélt szándéka van a keresztség után keresztény kath. életet kezdeni és folytatni*; tehát az eddigi súlyos bűnökkel és bűnös szokásokkal felhagyni, a bűnös alkalmakat megszüntetni vagy kerülni, az okozott botrányt jóvá tenni, a kárt megtéríteni.

Ezen feltétel nem más, mint a keresztség céljának az ember részéről való önkéntes megvalósítása: a lelki megújulásnak, a lelki újjászületésnek. Ezen feltételt nem kellett az egyháznak emberi törvényhozással előírni, mert a bűnbánatnak, a teljes megtérésnek, a holtak

¹⁾ Rituale Romanum, tit. II. cap. 4. Ordo baptismi adultorum.

²⁾ A Rituale Romanum (tit. II. cap. 3. de bapt. adultorum punct. 11—13.) ezen szabályokat adja:

„11. Amentes et furiosi non baptizentur, nisi tales a nativitate fuerint: tunc enim de iis idem iudicium faciendum est, quod de infantibus, atque in fide Ecclesiae baptizari possunt.“

„12. Sed si dilucida habeant intervalla, dum mentis compotes sunt, baptizentur, si velint. Si vero antequam insanirent, suscipiendi Baptismi desiderium ostenderint, ac vitae periculum immineat, etiamsi non sint compotes mentis, baptizentur.“

„13. Idemque dicendum est de eo, qui lethargo aut phrenesi laborat, ut tantum vigilans et intelligens baptizetur; nisi periculum mortis impendeat, si in eo prius apparuerit Baptismi desiderium.“

szentségének fogalmából következik; befoglaltatik tehát már a „ius divinum“-ban. Ezen isteni törvényt szent Pál apostol így fejezi ki: „An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus“. ¹⁾

4. *Ha az illető felnőtt egyén természetfölötti indító okból és czélból kívánja a keresztséget.*

Érvényes ugyan a keresztség akkor is, ha természetes, világi indító okok befolyásolták a keresztelendőt, mint például: anyagi haszon, pártfogás, tisztelet reménye, vagy kár, baj elhárítása stb. De ha az ilyen indító okok nyilvánvalók, nem szabad a keresztséget kiszolgáltatni, azt meg kell az illetőtől tagadni, őt a keresztségtől visszautasítani.

Ezt már a természeti erkölcsi törvény is így követeli, de befoglaltatik ez a tételes isteni törvényben is: „Nolite sanctum dare canibus neque mittatis margaritas vestras ante porcos.“ ²⁾

Ezért írta elő az egyház már ősi időktől a felnőtt keresztelendők szándékának megvizsgálását (scrutinia), a minek a mai keresztelési szertartásban is megvan még a nyoma. („Mit kívánsz az egyháztól? A hit mit ad neked?“)

Ezen feltételről, kellékről azonban a papnak még a keresztség felvétele előtt és pedig ismételten bizonyosságot kell szereznie. Ezt kifejezetten előírja a *Rituale Romanum*, melyben a felnőttek keresztelése szertartásához adott első rubrica (tit. II. cap. 3. de bapt. adultorum, p. 1.) így szól:

„Si quis adultus est baptizandus, debet prius secundum apostolicam regulam in christiana fide ac sanctis moribus diligenter instrui et per aliquot dies in operibus pietatis exerceri eiusque voluntas et propositum saepius

¹⁾ Rom. 6, 3—4.

²⁾ Máté 7, 6.

explorari, et nonnisi sciens et volens probeque instructus baptizari.“ Ezen kutatásnak („saepius explorari“) célja nemcsak megbizonyosodni a kereszstelendőnek szabad elhatározásáról („voluntas“, „sciens — volens“), hanem helyes szándékáról, céljáról is („propositum“).

5. *Ha az illető felnőtt egyén a kath. hitben eléggé jártas.*

Rendszerint hitoktatás útján a paptól nyeri el ezen jártasságot a kereszstelendő, de serdült és értelmes felnőttteknél az autodidaxis is pótolhatja a hitoktatást. A jártasság akkor elégséges, ha a kereszstelendő annyit tud, a mennyit a vele egy korban vagy állapotban levő született katolikustól megkíván az egyház.

Ezen hitbeli jártasságot az egyház mindig megkövetelte, az ősz egyház hitújjoncz-intézménye (catechumenatus) főleg ezért tartott oly soká; a „disciplina arcani“ is a hit igazságaiba való lassú fokozatos bevezetést és a hittitkoknak a profánok, még kellő oktatásban nem részesültek elől való elzárását célozta. Hogy manapság is megköveteli az egyház a kereszstelendőtől a hitben való jártasságot, az már következik a fent említett 3-ik feltételből; a kereszstelendő ugyanis csak akkor fog keresztény életet kezdeni és folytathatni, ha ismeri a hit ágazatait, az erkölcs parancsait, az egyház fő törvényeit; ezt pedig csak hitoktatásból vagy olvasás útján nyert önképzésből sajátíthatja el. A *Rituale Romanum*-nak az előbbi pont alatt idézett rubricája is említi e feltételt ezen szókkal: „probeque instructus.“

6. *Ha az illető felnőtt kereszstelendő közvetlenül a keresztség felvétele előtt, a keresztség felvétele céljából felkelti magában a hitet, a reményt és legalább a tökéletlen bánatot* (attritio) az elkövetett személyes bűnök felett. Ezen kellék következik az egyháznak azon tanításából,¹⁾ hogy a megigazuláshoz hit, remény, kezdetleges szeretet, és bánat szükséges.

Ezen gerjedelmek felindítása nélkül a keresztelés érvényes ugyan, de tilos, mert az így megkeresztelt egyén nem nyerheti el azonnal a keresztség lelki gyü-

¹⁾ Conc. Trid. sess. VI. decretum de iustificatione, cap. 6.

mölcseit, hanem csak akkor, a mikor később felkelti magában a hitet, reményt és bánatot.

* * *

Ezen hat feltétel szükséges ahhoz, hogy valamely felnőtt egyént, *rendes körülmények* között, *szabad* legyen megkeresztelni.

Állandó önkívületben levőknél, továbbá ideiglenes önkívületben, de egyidejűleg életveszélyben forgóknál a 3., 4., 5., 6. alatti feltételek nem tarthatók be, mert ilyen esetben elégséges, ha az érvényesség feltételei tartatnak be, vagyis az 1. és részben a 2. feltétel.

De ha az ideiglenes önkívület később elmúlik, akkor a 3., 5., 6. feltétel utólagosan pótlendő; a 2. feltételről már fent a 2. pontnál részletesen szoltunk.

Az elősorolt hat feltétel betartandó nemcsak a teljesen felserdült felnőtteknél, hanem a 7 éven felül levő gyermekeknél is, mert az egyházjog szerint minden ember, a ki 7 éven felül van és eszének használatára már eljutott, felnőttnek tekintendő az erkölcsi cselekvési képesség szempontjából.

Mégis gyermekeknél némi módosításra szorúl a fent elősorolt hat feltétel közül a 3-ik, vagyis az, a mely a felnőtt keresztelendőben megkívánja az eltökélt szándékot keresztény kath. életnek megkezdésére és folytatására.

A 7 éven felüli gyermekek ugyanis, bár egyházjogilag a felnőttek közé tartoznak is, rendesen nem bírhatnak a jövőre nézve olyan eltökélt szándékkal, a mely elegendő biztosítékot vagy csak reményt is nyújtana a keresztény kath. élet megkezdésére és folytatására. Gyermekek ugyanis előbb nevelésre szorulnak; ha pedig keresztény kath. életet várunk tőlük, akkor keresztény kath. nevelésben kell részesülniök. Ha a keresztény kath. neveltetés biztosítva van, akkor alapos a remény arra, hogy a gyermek a keresztségben magára kötelezőnek elismert kath. hithez hű és állhatatos is fog maradni.

Valamely gyermeknek kath. neveltetését főleg három tényező biztosíthatja.

Először is a *szülők* a kath. nevelés megigérésével. Ha ők igazán akarják a gyermeknek kath. neveltetését, akkor azt végre is hajthatják és pedig: ha maguk képesek, akkor a közvetlen szülői nevelés által, ha maguk nem képesek reá (mert talán másvallásúak), akkor más, kath. egyének vagy kath. pap általi tanítás, kath. családnál, kath. nevelő-intézetben való elhelyezés által.

Másodszor biztosíthatja rendkívüli esetekben a kath. neveltetést külső nevelési tényező: *az iskola*, ha az kath. jellegű és ha a gyermek ott nem fog más vallási oktatásban és nevelésben, mint csupán a katolikusban, részesülni. Ezen biztosíték olyan esetben lehet meg, mikor a másvallású vagy teljesen vallástalan szülők még meg nem keresztelt gyermeküket egy kath. iskolába adják, a hol helyben vagy a közelben a szülők vallása szerinti lelkész nincsen.

Harmadszor biztosítékot, és pedig sok országban jogi kényszer útján is érvényesíthető biztosítékot, nyújthatnak az illető *ország azon törvényei*, a melyek a szülők vallása szerint bizonyos egyénre, gyermekre nézve bizonyos meghatározott vallást jelölnek meg, mint olyan vallást, a melyhez ezen egyén, ezen gyermek az állam törvényei szerint tartozik. Így például Magyarországon a tisztán katolikus szülők gyermekei államjogilag mind katolikusok, a tisztán zsidó szülők gyermekei államjogilag mind zsidók stb.

Akármelyik a három tényező közül: akár a szülők akarata, akár a kath. iskola, akár az országos törvények, biztosítja is a kath. neveltetést, elégséges arra, hogy az ilyen gyermeket megkeresztelni szabad legyen; és ez esetben nem kell már keresni a 7 éven felüli gyermekben azt is, hogy van-e eltökélt szándéka keresztény kath. életet kezdeni és folytatni; csak ne legyen ellenkezése. Ezen szándékot pótolja a kath. neveltetés biztosítása.

Még biztosabb a kath. neveltetés, ha az említett három tényező együttesen vagy legalább kettő közülök biztosítja a kath. neveltetést. Vagyis legbiztosabb akkor, ha a szülők maguk is jó katolikusok, így is nevelik a gyermeket, katolikus iskolába járatják és a gyermek az

illető állam törvényei szerint is tartozik a katolikus vallást követni.

Ha az említett három tényező közül egyik sem biztosítja a kath. neveltetést — ez van főleg akkor, ha a szülők maguk nem katolikusok — abban az esetben a 7 éven felüli gyermeket nem szabad megkeresztelni, ha ő kívánja is, legalább addig nem, míg a kath. neveltetés biztosításától már el lehet tekinteni azért, mert a gyermek már olyan korú és érettségű (15—16 éves), hogy már lehet „eltökélt szándéka“ keresztény katolikus élet kezdésére és folytatására. Ez esetben azonban a gyermeknek hitoktatás vagy önoktatás útján a hitben való jártasságot meg kellene szereznie.

Ha a gyermeknek szülei nem akarják megkereszteltetését, nem is ígérik meg katolikus nevelését, de ezt a katolikus nevelést a másik két tényező egyike biztosítja és a gyermek maga kívánja a keresztséget: az esetben a gyermeket szabad megkeresztelni szüleinek minden ellenkezése dacára is. Hogy a pap tényleg megkeresztelje-e minden esetben az ilyen gyermekeket, arról a következő fejezetekben lesz szó.

B) Kisdedek keresztelese.

Kisdednek nevezi az egyházjog a 7 éven alúliakat, mint a kikiről az egyházi törvényben elfogadott jogvélelem azt tartja, hogy még nem jutottak el észök használatára.

Ha a kisdedeknek keresztelese is a felnőtteknél megkívánt feltételek mellett volna csak megengedve, akkor kisdedeket soha sem volna szabad megkeresztelni; mert világos, hogy a fent elősorolt feltételek közül csak az első tartható be a kisdedeknél, a többi nem, mivel az utóbbi 5 feltétel már praesupponálja az ész használatát.

De már a felnőtteknél is rendkívüli esetekben szabad a 3—6. alatti feltételeket mellőzni, sőt a 2. feltételre nézve is elég, ha megvan az „intentio habitualis.“

A kisdedeknél még ezen minimális szándék sem lehet meg, mert a szándék már feltételezi az ész hasz-

nálatát. Legfőlebb szó lehet egy föltételes szándékról, az ú. n. intentio interpretatíva-ról, melyet a theologiai elmélet alkotott.

Hogy a kath. egyház a kisdedektől nem kíván semmiféle szándékot a keresztség felvételére, azt maga a kisdedek keresztelésének ősi szokása bizonyítja.

A kath. egyház az apostolok ideje óta gyakorolta, később általánosan is szokásba hozta a kisdedek megkeresztelését, sőt a „*Rituale Romanum*“-ban¹⁾ kötelezőleg elrendeli, hogy a szülők újszülött kisdedeiket lehető hamar („*quamprimum fieri poterit*“) hozzák el a templomba keresztelésre.

Ezeket előrebocsátván, lássuk, mely feltételek alatt szabad kisdedet megkereszteni? A feltételek ezek:

1. *Ha a kisdéd még nincs megkereszelve.* Ezen feltétel, és csakis ez elégséges ahhoz, hogy a kisdéd megkereszteltetése érvényes legyen. Ezen feltételről már fentebb szólottunk. A talált kisdedek feltételesen (sub conditione) keresztelendők meg.²⁾

2. *Ha a kath. egyháznak joga van a kisdédhez.* Felnőtt egyénnek, tehát a 7 éven felüli gyermeknek megkereszteléséhez is, az egyháznak megadja e jogot maga az ilyen felnőtt keresztelendő azzal, hogy szabad elhatározásból, személyesen kívánja a keresztséget. A szülők beleegyezése egy 7 éven felüli egyénnek megkereszteléséhez nem szükséges, még a 7 éven felüli *gyermeknek* kereszteléséhez sem, mert az egyház törvénye a 7 éven felüli gyermeket is erkölcsi cselekvési képesség szempontjából, függetlennek ismeri el a szülők akaratától. De mégis ilyen, 7 éven felüli *gyermeknél* szükség lehet a szülői beleegyezésre, t. i. akkor, ha az illető gyermeknek kath. neveltetése a szülőkön kívül álló tényezők (kath. iskola, polgári törvény) által nincs biztosítva, de biztosítható szülői beleegyezés által.

Ilyen esetben is azonban élesen kell megkülönböztetni, vajjon a szülők csakis a katolikus rítus szerinti keresz-

¹⁾ Tit. II. cap. 1.

²⁾ Rit. Rom. tit. II. cap. 1. de baptizandis parvulis nro. 17.

telésbe egyeznek-e belé, vagy pedig egyuttal megigérik a gyermeknek katolikus nevelését is? Ha csakis a katolikus keresztelest akarják, a gyermeket nem szabad megkeresztelni, mert nincs alapos remény a katolikus nevelésre; ha pedig a katolikus nevelést megigérték, 7 éven felüli gyermeknél nem volna lényeges, ha nem is volna bizonyos a kereszteleő pap arról, hogy a katolikus keresztséget ép most maguk a szülők explicite kívánták-e.

Kisdednek, vagyis a 7 éven alúli egyénnek megkereszteléséhez azonban maga a kisded nem adhatja meg személyes elhatározással a jogot a katolikus egyháznak a kereszteleésre; tehát más jogcímmel kell az egyháznak bírni a kereszteleéshez.

Ezen jogcím lehet vagy a szülők keresztény vallása, vagy, ha t. i. egyik szülő sem keresztény, akkor a szülők, esetleg csak az egyik szülőnek, beleegyezése ahhoz, hogy a kisded megkereszteltethessék. Két eset lehetséges tehát:

a) Ha a szülők mindketten keresztények (megkeresztelt egyének), vagy legalább csak az egyik szülő az, akkor a katolikus egyháznak joga van a gyermekhez, mert a szülők is a keresztség folytán a katolikus egyháznak joghatósága alá tartozván, kötelesek összes kisdedeiket (ha csak az egyik szülő keresztény, akkor ő is köteles az összes gyermekeket) katolikus szertartás szerint megkereszteltetni. Ha a szülők mint rossz katolikusok vagy talán „haereticusok“ a katolikus keresztelest nem is akarják, sőt egyenesen elleneznék is, az nem veszi el a katolikus egyház jogát az ő gyermekeikhez. Más szóval, megkeresztelt szülők kisdedeit szabad *volna* (!) a szülői beleegyezés nélkül is katolikus módon megkeresztelni. Szükség van azonban mégis egy esetben a szülői beleegyezésre, ha a kisdednek katolikus felnevelését másképen biztosítani nem lehetne. Erről majd alább a 3. pontban lesz még szó.

b) Ha a szülők egyike sem keresztény, akkor a katolikus egyháznak a kisdedhez, és in specie a kisdednek

megkereszteléséhez a jogot csak a szülők beleegyezése adhatja meg.

A kisednek maga ugyanis nem tartozik még a katolikus egyházhoz, mert nincsen még megkeresztelve. A kisednek szülei pedig ugyanazon okból függetlenek a katolikus egyház joghatóságától.

Volna ugyan még egy másik jogcíme a katolikus egyháznak a kisednek megkereszteléséhez, és ez az isteni parancs a keresztség kiszolgáltatásáról;¹⁾ de ezen isteni törvény kisedeknél csakis halálos veszély esetében kötelező, sőt nem keresztény szülőktől származó kisedet, a kisednek halálos veszélyén kívül, megkeresztelni tilos dolog, mert ellenkezésbe juttatja a természeti törvénnyel a tételes isteni törvényt.

A szülőknek ugyanis természeti törvény folytán joguk van a még eszök használatára el nem jutott gyermekeiket maguknál tartani és felnevelni. Ha azonban az ilyen gyermekek a szülők akarata ellenére megkereszteltetnének, akkor az isteni törvényből, a mely követeli a keresztség után a katolikus életet is, az a kötelesség hármlanék az egyházra, hogy a gyermeket elvévén a nem keresztény szülőktől, katolikus módon felneveltesse. A kisednek ilyen elvonása megsérti a természeti törvényt; a nem keresztény szülőknél hagyni a megkeresztelt kisedet annyi, mint áthágni a tételes isteni törvényt. Nincs más kivezető út, mint a kisedet meg nem keresztelni mindaddig, míg a kised szülei a katolikus keresztelést nem kívánják, vagy pedig, míg a kised 7 éves korát betöltötte és akkor személyesen és szabadon kívánja a keresztséget.

Szülői beleegyezésre jogosult:²⁾ 1. Mind a két meg nem keresztelt szülő együttvéve,³⁾ közös elhatározással.

¹⁾ Euntis ergo docete omnes gentes, baptizantes eos etc. Máté 28, 19.

²⁾ A nem keresztény szülők gyermekeinek keresztségére vonatkozó „vigens Ecclesiae disciplinā“-t felöleli XIV. Benedek pápa „Prostromo mense“ (1747. febr. 28.) kezdetű és „Probe te meminisse“ (1751. decz. 15.) kezdetű bulláiban. Lásd: Bullarium Benedicti XIV. ed. Rom. a. 1760. tom. II. bulla 28. és tom. III. bulla 54.

³⁾ XIV. Benedek „Probe te meminisse“ bulla 10. §-a.

De ilyen esetben („propter periculum perversionis“) a kisdéd nem hagyható a szülőknél, hanem keresztényeknél helyezendő el; a szülőknél tehát ebbe is bele kellene egyezniök, máskülönben nem szabad megkeresztelni a gyermeket. 2. Ha szülők nincsenek és a kisdéd gyámja maga is nem keresztény, akkor ennek beleegyezése szükséges, ugyanazon föltétel alatt.¹⁾ 3. Ha az apa vagy az anya megkeresztelkedik, akkor elégséges a megtért szülőnek: akár az apának, akár az anyának beleegyezése.²⁾ 4. Ha az apai nagyatya kereszténynyé lesz, akkor elégséges ennek beleegyezése, ha a még élő anya vagy akár az élő apa ellenzi is a kisdéd megkeresztelését.³⁾ 5. Ha az apai nagyanya lesz kereszténynyé, még arra is kiterjesztik a kánonisták e jogot, de csak akkor, ha a kisdéd apja már meghalt, még ha az élő anya ellenzi is.⁴⁾

Azon papra, a ki zsidó szülők kisdédét, a szülők akarata ellenére megkeresztelni merészeli, III. Gyula pápa 1000 aranyból álló bírság és felfüggesztés büntetését szabta.⁵⁾

De a fenti főszabály sincs kivétel nélkül. Szabad ugyanis a nem keresztény szülők kisdédét, a szülők akarata ellenére is, megkeresztelni a következő esetekben: 1. Ha a kisdéd életveszélyben van („in extremo mortis discrimine“).⁶⁾ 2. Ha a szülők elhagyták a kisdédet („a parentibus proiecti destitutique inveniuntur“).⁷⁾

3. *Ha a kisdédnek a katolikus vallásban való felnevelése biztosítva van.*

A hét éven alúli gyermekeknek katolikus neveltetése éppen úgy biztosítandó, mint fentebb a hét éven felülieknél előadtuk. Azért itt csak röviden utalunk ottani fejtegetésünkre. Három tényező biztosíthatja vagy-

¹⁾ XIV. Ben. „Postremo mense“ bulla 14. §-a és „Probe te meminisse“ bulla 13. §-a.

²⁾ „Postremo mense“ bulla 15—16. §-a.

³⁾ „Postr. mense“ 17. §-a és „Probe te“ 12. §-a.

⁴⁾ „Probe meminisse“ bulla 26. §-a.

⁵⁾ Idézve XIV. Ben. által „Postremo mense“ bulla 27. §-ában.

⁶⁾ „Postremo mense“ bulla 8. §-a.

⁷⁾ U. o.

lagosan, — de még jobb, ha együttesen — a katolikus neveltetést, t. i. 1. a szülők hatályos akarata, 2. valamely katolikus iskola, 3. az országos törvények.

Főleg vigyázni kell ezen feltételre, t. i. a katolikus nevelés biztosítására a keresztény, de nem katolikus szülőknél, a kik újszülött kisdedeiket sok esetben elküldik a katolikus paphoz keresztelés végett azért, mert a saját vallásbeli lelkész messze lakik, vagy más mellékes körülmény miatt, de egyáltalán nem is gondolnak arra, hogy a gyermeket azután a katolikus vallásban neveltessék is. Belátta ezt már Suarez is,¹⁾ de csodálatos, hogy az újabb, katolikus erkölcsstan-írók²⁾ az ellenkező nézet mellé állottak, vagyis, hogy szabad megkeresztelni az ily keresztények gyermekeit még akkor is, ha megvan a veszély a „haeresis“-ben való felneveltetésre. Manapság azonban már senki sem lehet kétségben ezen feltétel betartása iránt, mert a S. Congregatio Inquisitionis 1885. évi augusztus 18-án ezen határozatot adta:

„Si duo coniuges protestantes, deficiente ministro proprio, exhiberent parochus alterive sacerdoti catholico, proprium infantem baptizandum, declarantes, sese per hoc haud intelligere obstringi ad eum educandum in religione catholica, poteritne parochus eum baptizare, ut interdum in tuto ponat innocentis infantuli aeternam salutem, praescindendo ab eo, quod in futuro evenire possit, quando ad aetatem discretionis pervenerit? In Congregatione generali habita coram Eminentissimis et Reverendissimis Dominis Cardinalibus adversus haeticam pravitatem Inquisitoribus generalibus, iidem Eminentissimi Domini respondere decreverunt: *Negative, praeterquam in periculo mortis.*“

Ezen határozatból világos egyúttal az is, hogy a kisdednek életveszélye kivételt képez, vagyis valamint életveszély esetében a nem *keresztény* szülők beleegyezése a katolikus kereszteléshez nem szükséges, úgy a

¹⁾ Suarez, De baptismo, disp. 25. §. 5.

²⁾ Layman, La Croix, Diana, Jansen, Sasserath.

kisded életveszélye idején semmiféle szülőtől, akár katolikus, akár nem katolikus, akár nem is keresztény, nem szükséges a katolikus neveltetés biztosítása.

Még külön fel kell említenem azt is, hogy a katolikus neveltetés biztosításáról nem csak akkor kell gondoskodni, ha a szülők másvallásúak, hanem akkor is, ha a szülők katolikusok.

Ez első tekintetre feleslegesnek látszik és Magyarországon *tényleg* felesleges is két okból: *először*, mert nálunk még ritkán olyan vallástalan mind a két szülő, hogy otthon semmiféle katolikus nevelést ne adna gyermekének; *másodszor* és inkább azért, mert a tisztán katolikus vallást követő szülők gyermeke a magyar állami törvény szerint *eo ipso* katolikus (legalább míg a nemebeli szülő vallást nem változtat), és éppen ezért a katolikus nevelést a katolikus lelkész az iskolában, bármily jellegű is az iskola, érvényre juttathatja, mert az állam törvényei szerint a gyermeknek ő hozzá kell járnia hittanra.

De nálunk Magyarországon sem olyan egészen biztos azért a katolikus szülők kisdedeinek katolikus neveltetése. Mert tegyük fel, hogy a szülők nem tudnak vagy nem akarnak katolikus nevelést adni a gyermeknek, továbbá tegyük fel, hogy ott helyben és a közel vidéken nincs is katolikus pap, továbbá, hogy a gyermek talán még a más vallású iskolába, sőt hitoktatásra is jár: ilyen esetben éppen semmi remény sincs a katolikus neveltetésre.

De ez Magyarországon még kivételes eset, de gyakori eset olyan államokban, a hol az állam törvényei a gyermeknek sem írják elő valamely vallás követését, és az állami iskolákban a vallástan nem kötelező tantárgy. Így van ez Franciaországban. Az ilyen országban természetesen katolikus szülők gyermekeinek megkeresztelésénél éppen olyan rigorose kell eljárni, mint nem katolikusok gyermekeinek keresztelésénél.

II. FEJEZET.

Mikor „kell“ kiszolgáltatni a keresztséget?

Az első fejezetben elősoroltuk a feltételeket, a melyek mellett, az általános egyházjog értelmében, *szabad* kiszolgáltatni a keresztséget valamely felnőttnek vagy kisdednek.

De ha az elősorolt feltételek mind megvannak is, nem azonnal *kell* is a keresztséget kiszolgáltatni, hanem azon idő alatt, a melyet a törvény előír; sőt a mennyiben nincsen szorosan vett halálos veszedelemről (art. mortis) szó, szabad a keresztséget egy időre elhalasztani is, ha azt magasabb érdekek követelik. („Lex affirmativa sub gravi incommodo non obligat.“)

A keresztség felvevésének idejét szabályozza az isteni törvény és az emberi (egyházi) törvény.

1. Az isteni törvény Krisztus Urunknak Nikodémushoz intézett ezen szavaiban foglaltatik: „Bizony, bizony, mondom neked, ha ki újonnan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába.“¹⁾

Ezen isteni törvény kötelez mindenkit a keresztség egyszeri felvételére, mint a természetfölötti, mennyei boldogság egyetlen eszközére. De ezen isteni törvény teljesítésének ideje magában az isteni törvényben nincs meghatározva.

Kisdedekre nézve az isteni törvény nem követeli a keresztségnek azonnali, vagy egyáltalán az ész használata előtti felvételét, kivéve akkor, ha a kisdéd életveszélybe jut. Suarez²⁾ e kérdésről így ír: „Tempus infantiae, secluso periculo mortis, non videtur ex se adeo necessarium, ut ex vi solius divini iuris obligetur ecclesia ad baptizandos homines tempore infantiae nec possit licite baptismum differre usque ad aetatem adultam. Quod videtur fuisse olim in consuetudine aliquibus in locis; nec video rationem aut auctoritatem sufficientem

¹⁾ János 3, 5.

²⁾ Suarez, De bapt., disp. 31. sect. I. n. 4.

ad asserendum: talem consuetudinem esse contrariam iuri divino.“¹⁾

Felnőttekre nézve az isteni törvény teljesítésének ideje, eltekintve az életveszélytől, rendes esetekben is sürgősebb, mert reájuk a keresztség nemcsak a mennyi boldogság egyetlen eszköze, hanem ajtaja a földi mennyországoknak, egyetlen módja a Krisztus igaz egyházába való belépésnek és azzal a többi szentségekben, a szentmisében és a szentelményekben való részesedésnek, a személyes bűnöktől való megszabadulásnak és a netán megérdemelt pokol-büntetés kikerülésének. Épen ezért minden felnőtt, a mikor tudomására jutott a keresztség jelentőségének és parancsolt voltának, köteles azonnal kérni a keresztséget, az isteni törvényből folyólag.²⁾ Pontos időpont nem állapítható meg magából az isteni törvényből, az az egyházi törvényhozótól és a keresztelő lelkésztől függ.

Az isteni jog tehát életveszély esetén a keresztség azonnali felvételét követeli, életveszélyen kívül azonban azt felnőttől ugyan szintén azonnal az isteni parancs felismerése után követeli, de kisdedtől nem követeli előbb, mintsem eszének használatára jutva megismeri a keresztség szükségességét.

Jól meg kell jegyezni, hogy a még meg nem keresztelt egyének csakis az isteni törvénynek vannak alávetve, nem pedig az emberi (egyházi) törvénynek. Ép azért az egyház a keresztség *felvételének* idejét nem is parancsolhatja meg a még meg nem keresztelteknek, pláne kisdedeknek, de *elrendelheti* a keresztség *kiszolgáltatásának* idejét a keresztény szülőknek és főleg a lelkésznek.

¹⁾ *Pesch* Keresztély S. J. „Praellectiones Dogmaticae“ tom. VI. p. 183., ennek okát így adja: Nam praecepto baptismi non est determinatum tempus, quo suscipi debeat, sicut olim pro circumcisione. Aliunde autem lex baptismi est lex propositiva, quae non obligat pro omni tempore, et cum praeterea, si periculum mortis absit, *pro infantibus plane idem sit, quando baptizentur*, cum gratia actualiter uti non possint; sufficit eos statim baptizare, cum ad usum rationis pervenerunt, quia tunc tantum incipiunt indigere gratiis, quae ex Sacramento iis affluunt.“

²⁾ *Suarez*, De bapt., disp. 31. sect. 2. n. 5., *Christ. Pesch* l. c. p. 179.

2. Az egyházi törvény ¹⁾ a szülőket vagy esetleg azok helyetteseit („ad quos ea cura pertinet“) kötelezi, hogy az újszülött *kisdedeket mennél előbb* („quamprimum fieri poterit“) hozzák el a templomba kereszttelésre. Ha a kereszttelés szabad kiszolgáltatásának fent elősorolt feltételei megvannak, akkor ily esetben, azon időben, mikor a kisdedet elhozzák, köteles is a pap (az illetékes lelkész) az egyházi törvényből folyólag a kisdedet megkereszttelni.

3. Az egyházi törvény a *felnőttek* kereszttelésének idejét is meghatározza, a mennyiben a keresztséggé szükségességétől áthatott és a keresztséget felvenni kívánónak alapos vallási oktatását és szabad és helyes szándékának pontos kipuhatólását írja elő, a mi bizonyos időt vesz igénybe. Pontos időmeghatározást, minden esetre nézve egyforma kötelező erővel, az egyházi törvény nem is adhat, mert a keresztségre való előkészítés és a szabad kiszolgáltatás egyéb feltételeiről való meggyőződés, különböző kereszttelendőknél különböző időt vesz igénybe. Ha ezen készületi idő vége közel esik nagy-szombathoz vagy pedig pünkösöd vigiliájához, akkor az egyház ajánlja, de nem parancsolja, a keresztséggnek ezen napokra való elhalasztását és ünnepélyes kiszolgáltatását.²⁾

4. De vannak esetek, a mikor a keresztségg elhalasztható.

Már az ősz-kereszttény egyházban a keresztséggre való előkészítés ideje hosszabb időre terjedt, és annak több fokozata volt. Ez volt az ú. n. hitújonczi intézmény (catechumenatus). Az apostolok idejében még nem volt meg ezen intézmény, de a II. században már megvolt és három hónapra terjedt (S. Justini Apol. I., 61.), a IV. században már két évi időtartama volt (Conc. Illiberit. can. 42.).³⁾ A külföldi pogánymissiókban működő kath. hithirdetők még ma is több éven át hagyják meg a hitújonczi állapotban a fiatalabb kereszttelendőket.

Ezt *felnőttek* megkereszttelésénél (kivéve az életveszély

¹⁾ Rit. Romanum, tit. II. cap. I. de baptizandis parvulis nr. 15.

²⁾ Rit. Rom., tit. II. cap. 3. nr. 4—6.

³⁾ Jos. *Hergenröther*, Handb. d. allg. Kg., I. k. 264. o.

esetét) rendkívüli esetekben missióterületeken kívül is szabad betartani.

Rendkívüli eseteket előidézhet vagy valamely akadály, a mely a kereszteleésnek most még útjában áll, vagy a kereszteleésből a kereszteleendőre vagy a kereszteleőre (papra) háruló káros következmény.

Ilyen akadály vagy következmény előfordulhat *kisdednek* megkereszteleésénél is, és itt még kisebb ok is elégséges a keresztséég elhalasztásához (halálos veszedelem esetét kivéve).

Hogy az ilyen elhalasztás meg van engedve, annak oka abban van, hogy a jog- és erkölesbölcseleők szerint a tevéleleges törvénynek (lex affirmativa), úgy az isteni, mint az emberi törvénynek, kötelező ereje megszűnik, ha a törvény teljesítéséből a törvény czéljával nem arányos, nagy kár vagy alkalmatlanság („grave incommodum“) háramlík az emberre; illetőleg a törvény teljesítésének ideje elhalasztható későbbre, mikor azon „grave incommodum“ már nem forog fenn.¹⁾

Így van ez a kereszteleésnél is, úgy a felnöttek, mint a kisdedek kereszteleésénél; mégis némi módosítással az esetben, ha a kereszteleendő *halálán* van.

5. Ha *felnöt* egyén van halálán, és a felnöt egyének megvan az „actualis“, illetőleg (ha öntudatlan) a habitualis szándéka a keresztséég felvételére, akkor az illetékes katholikus lelkész isteni és egyházi törvényből folyólag *köteles* legalább megkísérelni a kereszteleést. Éleaveszélyes erőszak vagy paphoz nem illő furfanghoz *nem köteles* nyúlni, hogy a kereszteleést teljesítse. Mint ebből látható, ez esetben is számba vehető a „grave incommodum“, de a legnagyobb fokán.

Nem köteles azonban még kisebb „incommodum“-nak sem kitenni magát az esetben, ha a haldokló és öntudatlan felnöttnak szándékáról mit sem tudni. Az ily

¹⁾ *Lehmkuhl*, Theol. Moralis, vol. I. tract. II. c. 4. nr. 155. „Obligatio legis affirmativae, maxime humanae, generatim non urget cum incommodo vel damno gravi.“

esetben egyházi írók által tanácsolt „sub conditione“ keresztelést az egyház nem *parancsolja* sehol.

Némi világot vet fentebbi és alant következő fejtegetésünkre a *Rituale Romanum*nak ezen három rubricájá: ¹⁾

„11. Amentes et furiosi non baptizentur, nisi tales a nativitate fuerint: tunc enim de iis idem iudicium faciendum est, quod de *infantibus*, atque in fide Ecclesiae baptizari *possunt*. — 12. Sed si dilucida habeant intervalla, dum mentis compotes sunt, baptizentur, *si* velint. Si vero antequam insanirent, suscipiendi baptismi *desiderium ostenderint* ac vitae periculum immineat, etiamsi non sint compotes mentis, *baptizentur*. — 13. Idemque dicendum est de eo, qui lethargo aut phrenesi laborat, ut tantum vigilans et intelligens baptizetur; nisi periculum mortis impendeat, *si in eo prius apparuerit baptismi desiderium*.“

Az itt idézett rubrikák közül az utolsó világosan kimondja, hogy az öntudatlan felnőtteket még életveszélyben is *csak akkor* kell megkeresztelni, ha megvolt előbb a keresztség utáni vágy; „sub conditione“ keresztelésről ily esetben a „*Rituale Rom.*“ nem tesz említést.

6. Legnehezebb eldönteni azt a kérdést, vajjon köteles-e a kath. pap (illetékes lelkész) egy haldokló kisdedet „grave incommodum“ mellett is megkeresztelni?

Ha köteles volna, akkor minden meg nem keresztelt és haldokló kisdedhez, ha pogány vagy zsidó szülei is vannak, köteles volna elmenni és azt megkeresztelni, vagy azt legalább is megkísérelni.

Egyházi törvény sehol elő nem írja, hogy a kath. pap köteles felkeresni a kisdedeket megkeresztelés végett. Az egyházi törvény a keresztény *szülőket* kötelezi, hogy mennél előbb hozzák el kisdedeiket keresztelésre; a papot pedig kötelezi, hogy a szülők által elhozott azon kisdedeket, kikhez az egyháznak joga van, és a kiknek kath. neveltetése biztosítva van, minél előbb megkeresztelje. Az egyháznak joga van a keresztény szülők kis-

¹⁾ Rit. Rom., tit. II. cap. 3. de bapt. adultorum, nr. 11—13.

dedeihez és a nemkeresztény szülők azon kisdedeihez, kiknek keresztelését a szülők kívánják. Kisdéd megkeresztelése ugyan akkor is érvényes, ha az egyháznak nem volna joga a gyermekhez vagy ha nincs is biztosítva a kath. neveltetés, de nem szabad, nincs megengedve ilyenkor a kisdédet megkeresztelni.

Haldoklónak megkeresztelésénél elég betartani az érvényesség feltételeit; haldokló kisdédet tehát nem csak érvényes, hanem szabad is megkeresztelni, ha még nincs megkeresztelve.

Ha valamely haldokló kisdéd megkeresztelése hátrányos következménnyel a keresztelést végző egyénre nem jár, akkor világos, hogy már a szeretet törvényéből folyólag köteles őt megkeresztelni bármely közel álló, vagy, ha hívják vagy másképen értesül, köteles az illető helynek kath. lelkipásztora. Ezen kötelesség már a lelkipásztori hivatal természetéből folyik.

Ha azonban a haldokló kisdédhez való közelítés nagy akadályokkal járna, vagy pedig az esetleg fogantatható keresztelés számbavehető kárral vagy más komoly következménnyel járna az illető papra, akkor nem köteles magát kitenni a kereszteléssel járó „grave incommodum“-nak. Mégis nagyobb fokú „incommodum“ szükséges ahhoz, hogy keresztény szülők haldokló kisdédét hagyja meghalni keresztség nélkül, mint ahhoz, hogy zsidó, pogány vagy más szülők kisdédét. Keresztény szülők gyermekeihez az egyháznak pozitív joga van, ép ezért azok haldokló kisdédeinek megkeresztelését legalább is meg kell kísérelni. Nem keresztény szülők haldokló kisdedeihez az egyháznak nincs joga, azért a keresztelést nem is kell megkísérelni az illetékes kath. lelkipásztornak addig, míg a nem keresztény szülők részéről kellemetlenségektől tarthat.

III. FEJEZET.

Melyek jelenleg Magyarországon az érvényes törvények és jogszabályok valamely egyén, főleg gyermek vallásának megállapítására?

Mint fentebb láttuk, a keresztség kiszolgáltatásával járó „grave incommodum“ némely esetben befolyással bírhat a keresztelek idejének, sőt még kötelező voltának megállapítására is.

Ilyen „grave incommodum“-ot előidéz Magyarországon a polgári törvény is, a mely a szülők vallása alapján vagy pedig később a törvény formáságai szerint történt vallásváltoztatás alapján állapítja meg minden egyénnek vallását, és minden más módon, esetleg keresztség útján is, a törvény formáságai nélkül történt vallásfelvételt vagy változtatást nem ismer el érvényesnek, sőt némely esetekben büntetéssel is sújt.

A büntetést a kihágásokról szóló magyar büntető törvénykönyvnek (1879: XL. t.-cz.) 53. §-a mondja ki:

„A ki életkorának *tizenennyolczadik* évét még be nem töltött *kiskorú egyént* az 1868: LIII. t.-cz. rendelkezése ellenére más vallásfelekezetbe felvesz: két hónapig terjedhető elzárással és háromszáz forintig terjedhető pénz-büntetéssel büntetendő.“

Ezen büntető szakasz csak azon vallásfelekezetek közti vallásváltoztatásra vonatkozott, a melyekről szólt az 1868: LIII. t.-cz., vagyis az akkori bevett keresztény vallásokra: a katholikusra, az ev. ref., ág. ev., gör. kel. és unitárius vallásra. De mivel az 1895: XLIII. t.-cz. az 1868: LIII. t.-cziknek az áttérésre vonatkozó 1—8. szakaszait kiterjesztette az összes bevett (1895: XLIII. t.-cz. 22. §.) és az összes törvényesen elismert (1895: XLIII. t.-cz. 21. §.) vallásokra, így tehát a legújabb bevett vallásra, a zsidó vallásra is, — azért fenti büntetés éri föltétlenül azt is, a ki 18 éven aluli zsidót a kath. vallásba felvesz vagyis megkeresztel.

A többi bevett vallás mind keresztény vallás, a melyek tagjait az illető egyház szintén keresztségben

részesíti, melyet a katolikus egyház is rendszerint érvényesnek ismer el (az unitáriusokét kivéve). Épen azért az ilyen valláshoz, a polgári törvény alapján, tartozó egyénnek megkeresztelése nem is képezi az 1879: XL. t.-cz. 53. §-ának tényálladékát; a mint ezt a magyar kir. ítélőtábla egy „soproni esetben“ 1880. deczember 29-én hozott másodfokú ítéletében kifejezetten kimondotta, azon téves indokolással, hogy a katolikus keresztelés által az illető (másvallású keresztény szülőktől származó) gyermek nem a katolikus egyházba vétetik fel, hanem „a nagy kereszténység egyetemébe“. (Az érvényes keresztség, a kánonjog értelmében, felvétel Krisztus igaz egyházába, a katolikus egyházba, az eretnekek gyermekei csak később válnak eretnekekké, mikor az eretnek hitben oktatást nyernek és az eretnek istentiszteletben szándékosan és cselekvőleg részt vesznek.)

Jól megjegyzendő, hogy az 1879: XL. t.-cz. 53. §-a az 1868: LIII. t.-cz. 1—8. §§-ait, nevezetesen az áttérő „teljes“ életkorának be nem tartását látja el büntető sanctióval. Az 1868: LIII. t.-cz. 1—8. §§-aiban pedig nem öntudatlan felvételtől, hanem teljesen öntudatos „áttérés“-ről van szó. Így tehát világos, hogy 7 éven aluli gyermeknek keresztség útján való felvétele a katolikus egyházba már ezért sem képezheti az 1879: XL. t.-cz. 53. §-ának tényálladékát. Ezt explicite kimondta a magyar kir. kúria egy „tatai esetben“ hozott (1882. márczius 24-én 10.927. sz.) ítéletében.¹⁾ A Csáky miniszter által 1890. évi február 26-án kibocsátott híres rendelet (az „elkeresztelésekről“), mely a nem illetékes, más vallású keresztény lelkészt az általa megkeresztelt gyermek keresztelési kivonatának az illetékes keresztény felekezet lelkészéhez átküldésére bírság alatt kötelezte, mint rendőri kihágás elkövetőjét (a bírság első esetben 10—50 frtig, ismétlődő esetben 100 frtig terjedhetett), az állami anyakönyvek behozatala után elvesztette hatályát, mert a rendelet czélját az állam azóta saját közegei által szorgalmazza, a midőn a születési anyakönyvben

¹⁾ Lásd egész terjedelmében az ítéletet: *Szeredy*, Egyházjog, II. köt. 1135—6. o.

a született egyén „vallás“-ának külön rovatot nyitott, melybe az állami anyakönyvvezető az „államjogi vallást“ jegyzi be az alábbi jogszabályok szerint.

De még akkor is, mikor valamely gyermeknek katolikus módon való megkeresztelése nem büntethető, okozhat a polgári törvény szerinti vallási hovatartozandóság olyan „grave incommodum“-ot (például családi viaszályok, községben keletkező nyugtalanság, az egyház üldözése stb.), a mely a keresztség kiszolgáltatásánál tekintetbe vehető, ha egyébiránt a más vallású szülők nem is elleneznék a katolikus keresztséget és ha a katolikus neveltetés is biztosítva volna.

Épen ezért kell a katolikus papnak pontosan ismernie a vallásra (A. pont) és vallásváltoztatásra (B. pont) vonatkozó magyar törvényeket. Ezen törvények természetesen csak magyar állampolgárok vallására vagy vallásváltoztatására nézve irányadók.

A) A régi magyar törvényekben hallgatagon benn volt, az 1895: XLIII. t.-cz. 26. §-a pedig kifejezetten kimondja, hogy minden egyénnek gyermekkorától fogva bizonyos vallással kell birnia: de az utóbb idézett törvény a 18 évet betöltött egyéneknek megengedi azt, hogy ha akarnak lenni, lehessenek felekezetlenek. (1895: XLIII. t.-cz. 5. és 23. §.)

A ma élő magyar állampolgárok vallásának megállapításánál háromféle korszakot kell megkülönböztetni: *Először* az 1868. évi LIII. t.-cz. életbelépése előtti (1868. december 28.) korszakot, vagyis azon gyermekek korszakát, kik 1868. év előtt kötött házasságokból születtek. *Másodszor* az 1868. évi LIII. t.-cz. egyeduralmának korszakát, vagyis azon gyermekek korszakát, a kik 1868. évi december 28-tól 1895. október 1-ig kötött házasságokból születtek. *Harmadszor* az 1894: 32. t.-cz. életbelépésétől (1895. okt. 1.) kezdődő korszakot, vagyis azon gyermekek korszakát, a kik a polgári házasság behozatala után kötött házasságokból születtek.

Megjegyzendő azonban, hogy az 1895. október 1. előtt kötött házasságoknál „házasság“ alatt értendő valamely bevett vallás szertartása szerint kötött és egyúttal az állam által is érvényesnek elismert házasság, míg az

1895. október 1. után kötött házasságoknál „házasság“ alatt értendő a polgári házasságkötés, akár volt egyházi házasságkötés is, akár nem.

Az 1868. évtől 1895-ig kötött „egyházi“ házasságok az 1868. előtt kötött egyházi házasságoktól ismét különböznek abban, hogy a vallásváltoztatás az 1868: LIII. t.-cz. előtti időben nem birt azon hatálylyal, hogy az áttért jövendő házasságának érvényességét az új vallás elvei szerint lehetett volna megítélni. Ezen hatályt az áttérésnek csak az 1868: LIII. t.-cz. 8. §-a adta meg, mely így szól: „Az áttértnek áttérése utáni minden cselekvényei azon egyház tanai szerint ítélendők meg, melybe áttért, s az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmi-
ben sem kötelezők.“

Első korszak. Az 1868: LIII. t.-cz. életbelépése előtt megkötött házasságokból született gyermekekre nézve még mindig II. Lipót király 1790/1. évi dekretuma 26. cikkének (1790/1 : 26. t.-cz.) 15. §-a irányadó, mely így szól:

„*Proles e mixtis matrimoniis, quae semper coram parochis catholicis ineunda erunt, quibus tamen impedimenta quaequam quocunque sub praetextu in contrarium ponere cautum esto, susceptae et suscipiendae, si pater catholicus fuerit, illius religionem sequantur, si vero mater fuerit catholica, tunc nonnisi proles masculae patris religionem sequi possint.*“¹⁾

Ezen törvény értelmében, ha az apa katolikus volt, akkor az összes gyermekeknek, fiúknak és leányoknak katolikusokká kellett lenniök; ha az anya katolikus, de az apa protestáns (ág. ev., ev. ref.) volt, akkor a leányok mindenesetre katolikusokká lettek, de a fiúk is lehettek katolikusok, ha a szülők akarták. Reverzalist követelni eltiltotta II. József császár 1781. okt. 1. rendeletével. Az 1790/1 : 26. t.-cz. 15. §-a folytán reverzálisokat nem volt szabad követelni, de, ha a nem kath. apa által adattak, elfogadhatók voltak, mert ezen törvény szerint az apának joga volt („sequi possint“) vagy a saját, vagy kath. vallásban neveltetni figyermekait; csak a világi fórumban nem lehetett kényszer útján érvényesíteni az ilyen reverzálisokat. (1807. okt. 12. kir. intim.)

¹⁾ Corpus Juris Hung., ed. Márkus, tom. 1740—1835., pag. 178.

Megjegyzendő, hogy Horvát- és Slavonorszáგokra nézve nem terjedt ki az 1791: 26. t.-cz. hatálya amint ezt ezen törvény 14. §-a határozottan kimondja; Horvát- és Slavonorszáგokban ép azért a reverzálisok továbbra is érvényesek és a hatóságnál is végrehajthatók voltak. Horvát és Slavonorszáგokra a reverzálisokat expresse is megengedte az 1807. október 12-iki királyi intimátum azon esetben, ha a férj nem katolikus vallásu; az 1809. évi április 18-iki királyi intimátum pedig (Magyarországra és Horvátországra) kimondja, hogy minden gyermek katolikussá lesz, ha a nem katolikus apa meghal.

De Magyarorszáგban is hoztak a kir. intimátumok, a törvény szövegén túlmenő, a katolikusoknak kedvező intézkedéseket ott, ahol a törvény szövege nem intézkedett. Így az 1814. augusztus 31-én kelt királyi intimátum szerint a nem katolikus anyától született, de a katolikus apa által törvényesített gyermekek mind katolikusokká lesznek, sőt még a nem katolikus anyának, ismeretes katolikus férfitől származó törvénytelen (nem is törvényesített) gyermekei is katolikusokká lesznek (1816. márc. 19. kir. int.), viszont azonban (1817. aug. 5. nir. int.) a nem katolikus apa általi törvényesítés nincs befolyással a katolikus anyától származó gyermekek vallására, vagyis azok követik továbbra is a katolikus anyának vallását. Az 1817. márc. 26. kir. intimátum szerint az is szabály, hogy ha a tiszta akatholikus házassáგban élő apa megváltoztatván vallását, katolikussá lesz, akkor a 18 éven aluli összes gyermekei katolikusokká lesznek; ha pedig a tisztán akatholikus házassáგban élő anya lesz katolikussá, akkor csak a 18 éven aluli leányok lesznek katolikusokká. • Az 1812. dec. 1. kir. intimátum szerint a kath. vallásu szülőnek átpártolása más vallásra nincs befolyással a gyermekek vallására vagyis a gyermekek legalább 18 éves korukig maradnak a kath. valláson.

Az 1790/1: XXVI. t.-cz. csak a két felekezeti protesztánsok (ág. ev., ev. ref.) és a katolikusok közti házassáგokból született gyermekek vallását állapította meg;

a ki
jeszt
sem
abbó
szül
gyer

sága
kötte
prot
zass
volt
köve

tetés
szül
fogla

lásol
súak
vona

előtt
érvé
ságb
szeri
anya
anya
sége
valla
érvé
hatá

vona

közü

van :
zetek

a királyi intimátumok (1807. október 12.) azonban kiterjesztették azt a görög-keleti vallásra is. A zsidókra sem az 1790/1. évi törvény, sem az intimátumoknak abból folyó intézkedései nem vonatkoznak. Tisztán zsidó szülők gyermekeit zsidóknak, zsidó nőnek törvénytelen gyermekeit szintén zsidóknak tekintették a gyakorlatban.

Katholikus egyének protestans egyénnel való házassága csakis akkor volt érvényes, ha a kath. lelkész előtt kötötték; ha mégis protestans férfi katolikus nővel a protestans lelkész előtt kötött házasságot, az ilyen házasság az 1819. aug. 3. kir. intimátum szerint érvénytelen volt és a mindkét nembeli gyermekek az anya vallását követték.

Második korszak. Az 1868. évi LIII. t.-cz. életbeléptetése óta, de 1895. október 1. előtt kötött házasságokból született gyermekek vallását az 1868: LIII. t.-czikkben foglalt jogszabályok szerint kell megállapítani.

Az 1868. LIII. t.-cz. vonatkozik az akkori bevett vallásokra: a katolikusokra, az ág. ev. és ev. ref. vallásúakra, az unitáriusokra és a görög-keletiekre, de nem vonatkozik a zsidókra.

Az 1895: XLII. t.-cz. (a zsidó vallás receptiójáról) előtt a zsidó és keresztény között létrejött házasság érvénytelen volt államjogilag is és így az ilyen házasságból született összes gyermekek az állam törvényei szerint az anya vallását követték: a zsidó vallást, ha a anya zsidó volt, — a katolikus vallást pedig, ha az anya katolikus volt stb. Hasonlóképen nem volt lehetséges 1895. év előtt egy kereszténynek áttérése a zsidó vallásra. Ha mégis áttért, az ilyen áttérés államilag érvénytelen volt és így a gyermekek vallására nem bírt hatálylyal.

Az 1868: LIII. t.-czikknek¹⁾ a gyermekek vallására vonatkozó szakaszai a következők:

„12. §. A vegyes házasságokból származó gyermekek közül a fiuk atyjoknak, s a leányok anyjoknak vallását

¹⁾ Jól megjegyzendő, hogy az 1868: LIII. t.-czikknek ez a czime van: „Törvényczikk a törvényesen bevett *keresztyén* (sic!) vallásfelekezetek viszonzásáról.”

követik. A törvénnyel ellenkező bármely szerződés, térítvény vagy rendelkezés ezentúl is érvénytelen és semmi esetben sem birhat jogerővel.“

„13. §. A gyermekek vallásos nevelését se a szülők bármelyikének halála, se a házasságnak törvényszerű felbontása nem változtathatja meg.“

„14. §. Ha a szülők valamelyike más vallásra tér át, mint a melyet előbb követett, a 7-ik évet még be nem töltött gyermekek nemök szerint követik az áttértet.“

„15. §. A házasság előtt született, de az egybekelés által törvényesített gyermekek vallásos nevelés tekintetében a törvényesen született gyermekekkel egyenlő szabály alatt állanak.“

„16. §. Házasságon kívül született s így törvénytelen gyermekek, ha atyjok által elismertetnek, hasonlóul a törvényes gyermekekkel egyenlő szabály alá esnek, ellenkező esetben anyjok vallását követik.“

„17. §. A jelen törvény életbeléptetése előtt kötött vegyes házasságokból született vagy születendő gyermekek vallásos nevelésére nézve azon törvény határozata marad érvényben, a mely az ily házasságok idejében hatályban volt.“

„18. §. Lelenczek s általában oly gyermekek, kiknek szülője nem tudatik, annak vallását követik, aki őket felfogadta. Ha lelenczházba adattak s az intézet valamely vallásfelekezeté, azon felekezet vallásában neveltetnek. Ha az ezen §-ban említett esetek egyike sem fordul elő, az ily lelenczek azon vallásban neveltetnek, mely a találás helyén többségben van.“

Ezen szakaszok szabályozzák nemcsak a kezdettől fogva vegyes házasságokból, hanem a kezdettől fogva egyvallásúak házasságaiból, valamint a később, áttérés folytán vegyesekké vagy egyvallásuakká vált házasságokból született gyermekek vallását. Ez olyan dolog, a mire a legtöbb lelkipásztor nincs figyelemmel a „gyakorlatban.

Összegezve és rendszeresítve az ezen szakaszokban foglalt jogszabályokat, az 1868-tól 1895-ig, bevett vallású magyar állampolgárok közt kötött házasságokból szár-

mazó gyermekek vallása a következőképen állapítandó meg:

1. Ha valamely gyermek törvényes szülei mindketten ugyanazon bevett keresztény valláshoz tartoznak, akkor a gyermekek is mind ezen vallást követik és abban nevelendők. Ha az ilyen egyvallású házasságban élő hitvesek egyike a házasság tartama alatt áttér egy másik bevett keresztény vallásra, akkor a nemebeli 7 éven aluli gyermekek követik új vallásába, a 7 éven felüliek azonban maradnak abban a vallásban, a melyben az illető szülő a gyermek születésekor volt; az ilyen 7 éven felüli gyermek csak akkor követheti majd szülőjét annak új vallásába, ha betöltötte a 18. életévet. (1868: LIII. t.-cz. 2. §.)

2. Ha valamely gyermeknek törvényes szülei különféle bevett keresztény valláshoz (vegyes házások) tartoznak, akkor a fiúk apjuknak, a leányok anyjuknak vallását követik. Ha az ilyen vegyes házasságban élő hitvesek egyike vagy mindkettő is a házasság tartama alatt más bevett keresztény vallásra tér át, akkor a nemebeli 7 éven aluli és a születendő gyermekek követik az illető szülőt az új vallásba, a 7 éven felüliek azonban maradnak abban a vallásban, a melyben a nemebeli szülő az illető gyermek születésekor (vagy esetleges első vallásváltoztatásakor) volt.

3. Törvénytelen ágyból született gyermekek mind anyjuknak vallását követik, zsidó anya törvénytelen gyermekei is mind zsidók lesznek. Ha az anya áttér egy másik bevett keresztény vallásra, illetőleg ha a zsidó anya kereszténynyé lesz (bevett keresztény vallásra tér át), akkor a 7 éven aluli törvénytelen gyermekek mind követik az új vallásba, a 7 éven felüliek azonban maradnak abban a vallásban, a melyhez az anya tartozott az illető gyermek születésekor. Ha keresztény anya zsidóvá lett, született és születendő törvénytelen gyermekei maradnak azon vallásban, a melyhez az anya előbb tartozott; 1868 előtt ugyanis nem volt az ilyen vallásváltoztatás érvényes.

4. Az utólagos házasság által törvényesített vagy legalább csak a természetes apa által elismert törvény-

telen gyermekek úgy tekintetnek, mintha kezdettől fogva törvényes gyermekek lettek volna, vagyis az utólagos házasságnak, illetőleg atyai elismerésnek a fiúkra visszaható ereje van és így az ilyen *fiúk* az atya vallását követik az utólagos házasság megkötésétől, illetőleg az atyai elismeréstől fogva, daczára annak, hogy talán eddig egy más vallásban, az anya vallásában neveltettek. És pedig az ilyen törvényesítés vagy apai elismerés folytán nemcsak a 7 éven aluli, hanem a 7 éven felüli *figyermek*ek is követik az apa vallását. Ha az ilyen természetes apa a gyermeknek utólagos házasság útján való törvényesítése vagy egyszerű apai elismerése után más bevett keresztény vallásra tér át, akkor a 7 éven aluli *figyermek* követi apját; hasonlókép követi az anyát is a 7 éven aluli leány, ha törvényesítve is van.

5. Lelenczek, vagy más gyermekek, kiknek szülője nem tudatik, azon vallást követik, a melyhez felfogadjuk tartozik. Ha valamely intézetbe (lelenczház stb.) adatnak, akkor azon vallást követik, a melyhez tartozik az intézet; ha az intézet nem egy vallásfelekezeté, hanem közös jellegű, akkor azon vallást követik, a mely a találás helyén többségben van; ha pedig sem magános fel nem fogadta, sem intézetben nincsenek elhelyezve az ilyen lelenczek, akkor is a találás helyén többségben levő vallást követik. Természetes, hogy ha a felfogadó egyén vallást változtat, hogy akkor a 7 éven aluli felfogadott gyermek is követi őt az új vallásba.

6. Mindezen fentemlitett (1.—5.) esetekben foglalt szabályokon nem változtat az, hogy idővel az egyik vagy mindkét szülő meghalt, vagy pedig, hogy a szülők házassága államilag érvényes ítélettel felbontatott. Vagyis: az elhalt vagy elvált szülőktől a halál, illetőleg elválás előtt született gyermekek azon vallást követik, a melyet követniök kellett a halál és az elválás idejében.

A halál (egyik szülő halála), illetőleg elválás után született, de az előbbi házastárs törvényes gyermekeül beírt (az anyakönyvbe) gyermek azon vallást követi, a melyhez a nemebeli szülő a halál, illetőleg az elválás idejében tartozott. Ha az egyik szülő halála után a

mási
vall
más
aluli

7
a zsi
kor a
áttér
aluli
reszt
gyerm
sal, v
októ
esetb
gyerm

8
vallás
hoz,
a me
vallás
volta
bevet
az ő
megít
gyerm

4
vallás
házas
hető,
szerin
azonb
csak
zsidó
dánna
házas

1
házas
gyerm
1894 :

másik szülő vallást változtat (más bevett keresztény vallásra tér át), vagy ha válás után bármelyik fél tér át más bevett keresztény vallásra, akkor a nemebeli 7 éven aluli gyermek követi új vallásába.

7. Ha a szülők mindketten zsidók, és házasságuk a zsidó vallás törvényei szerint érvényes házasság, akkor a gyermekek mind zsidók lesznek, de ha az egyik áttér egy bevett keresztény vallásba, akkor a 7 éven aluli nemebeli gyermekek követik az illető bevett keresztény vallásba a szülőt. Zsidó anya törvénytelen gyermekeiről már szóltunk. Zsidó egyénnek katolikus-sal, vagy bármely bevett felekezetű kereszténynyel 1895. október 1. előtt kötött házassága érvénytelen volt; ily esetben is tehát az anya vallása az irányadó az összes gyermekekre nézve.

8. Nazarénus, baptista vagy más be nem vett új valláshoz tartozó szülők azon bevett keresztény valláshoz, illetőleg a zsidó valláshoz tartozóknak tekintetnek, a melyhez azelőtt tartoztak és így gyermekeik is ezen vallást követik. Ha az illető szülők már születésük óta voltak az illető új vallásban és sohasem voltak sem a bevett keresztény, sem a zsidó valláshoz tartozók, akkor az ő szüleik (a gyermek nagyszülei) vallása szerint kell megítélni vallásukat és e szerint azután a nemebeli gyermekek vallását.

A sem bevett keresztény valláshoz, sem a zsidó valláshoz nem tartozó szülők 1895. okt. 1. előtt kötött házassága csak akkor volt államilag törvényesnek tekinthető, ha valamely bevett keresztény vallás törvénye szerint érvényes módon kötöttetett, ellenkező esetben azonban államilag törvénytelennek mondható és így csak az anya vallása irányadó. Ha netán mindkét szülő zsidóból lett volna nazarénussá, baptistává, mohamedánná stb., akkor a házasság törvényessége a zsidó házasságjog szerint bírálendő el.

Harmadik korszak. Az 1895. évi okt. 1. óta (polgári házasság behozatala) kötött házasságokból született gyermekek vallására vonatkozó szabályok az 1868: LIII., 1894: XXXII. és 1895: XLIII. t.-cikkekben foglaltaknak.

1894 : XXXII. t.-cikk. Az 1894 : XXXII. t.-cikk („A gyermekek vallásáról“) kiegészíti, részben pedig megváltoztatja az 1868-iki törvény intézkedéseit és egyúttal mindezen régi és új intézkedéseket kiterjeszti az összes bevett és törvényesen elismert vallásokra. Már említettük, hogy a bevett vallások száma 1895-ik évben (1895 : XLII. „Az izraelita vallásról“) egygyel szaporodott: a zsidó vallással, de eddig még nincsen olyan vallásunk, mely csupán törvényesen elismert volna. A nazarénus, baptista stb., nálunk már létező vallások, úgymint bármely esetleg beözönlő újabb vallás, az 1895 : XLIII. t.-cz. 1. §-ából folyólag teljes és nyilvános, szabad vallásgyakorlattal bír („az ország törvényeinek, valamint a közérkölciség kívánalmainak korlátai között“), de nem törvényesen „elismert“ vallás, mert ehhez a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a szervezeti szabályokra megadott jóváhagyása (1895 : XLIII. t.-cz. 7. §.) szükséges, még kevésbé törvényesen „bevett“ vallás, mert ehhez külön törvénybe való becikkelyezés szükséges.

Álljon itt előbb az 1894 : XXXII. t.-cikknek teljes szövege:

„1. §. Bevett vagy törvényesen elismert különböző vallásfelekezethez tartozó házasságok, házasságuk megkötése előtt egyszersmindenkorra megegyezhetnek arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien az atya vagy az anya vallását kövessék, illetőleg abban neveltessenek.“

„A megegyezés csak akkor érvényes, ha kir. közjegyző, kir. járásbíró, polgármester vagy főszolgabíró előtt a megállapított alakszerűségek mellett jön létre.“

„A kir. közjegyző előtt létrejött megegyezés közokiratba foglalandó. A többi hatóságok előtt létrejött megegyezés alakszerűségeit, valamint a megegyezés anyakönyvi nyilvántartása körül követendő eljárást a vallás- és közoktatásügyi, az igazságügyi és a belügyminiszter rendeletileg szabályozzák.“

„2. §. Az 1. §-ban körülírt megegyezés hiánya esetén a gyermekek szülőik vallását nemök szerint követik, illetve abban neveltetnek, a mennyiben ez a vallás a bevettek vagy törvényesen elismertek közé tartozik.“

csak
vallás
vallás
házas
alakis
ható
még
menn
nevel
az 18
nem c
körül
a gyá

sőbb
házas
vallás
valam
meke
nevel
túlha
bott é
törvé
közös
beleeg

a mer
elism
törvé
akkor
gyerm
be ne
atya
elism
atyan
vettek
jelent
másor
felelő

„3. §. Az 1. §. szerint létrejött megegyezés később csakis az esetben változtatható meg: ha különböző vallású felek közül valamelyik fél a másik házastárs vallására tér át, úgy, hogy a házasság egyvallásúak házasságává válik. Ez esetben a megegyezés ugyanazon alakiságok mellett, de csupán oly irányban változtatható meg, hogy a születendő, valamint a 7-ik életévet még be nem töltött összes gyermekek most már valamennyien a szülők közös vallását kövessék és abban neveltessenek; a 7-ik életévet pedig már túlhaladott, de az 1868 : LIII. t.-cz. 2. §-ában megszabott életkort még el nem ért gyermekek, az idézett törvenyzikk 3—8. §§-aiban körülírt módon a szülők vallására térhetnek át, de csakis a gyámhatóság beleegyezése mellett.“

„4. §. A 2. §-ban foglalt szabály alól eltérésnek később csak akkor van helye, ha az egyik házastárs a másik házastárs vallására tér át, úgy, hogy a házasság egyvallásúak házasságává válik. Ez esetben a születendő, valamint a 7-ik életévet még be nem töltött összes gyermekek a szülők közös vallását követik, illetőleg abban nevelendők. Az áttért szülő nemebeli, 7-ik életévöket már túlhaladott, de az 1868 : LIII. t.-cz. 2-dik §-ában megszabott életkort még el nem ért gyermekek is az idézett törvenyzikk 3—8. §§-aiban körülírt módon a szülők közös vallására térhetnek át, de csakis a gyámhatóság beleegyezése mellett.“

„5. §. A törvénytelen gyermek anyja vallását követi, a mennyiben ez a vallás a bevettek, vagy törvényesen elismertek közé tartozik. Ha az anya más, bevett vagy törvényesen elismert vallásra tér át, vagy ilyenbe belép, akkor a 7-ik életévet még be nem töltött törvénytelen gyermekei új vallásába követik. A 7-ik életévöket még be nem töltött, királyi leirattal törvényesített, vagy az atya által elismert fiú, az atyának a törvényesítést vagy elismerést követő hat hó alatt kijelentett kívánságára az atyának vallását követi, a mennyiben ez a vallás a bevettek vagy törvényesen elismertek közé tartozik. A kijelentésre és annak anyakönyvi nyilvántartására az 1. §. második és harmadik bekezdésének rendelkezései megfelelően alkalmazandók.“

„6. §. A jelen törvényben foglaltakkal ellenkező bármely szerződés, térítvény vagy rendelkezés érvénytelen és semmi esetben sem bír joghatálylyal.“

„7. §. A jelen törvény életbe léptetése előtt kötött házasságokból született vagy születendő gyermekek vallásos nevelésére nézve azon törvény határozata marad érvényben, a mely az ily házasságok kötése idejében hatályban volt.“

„8. §. Az 1868 : LIII. t.-cz. 13., 14., 15. és 18-ik §-ainak rendelkezései, a törvényesen elismert vallást követőkre is kiterjesztve, hatályukban fentartatnak.“

„9. §. A jelen törvénnyel ellenkező mindennemű jogszabályok s jelesen az 1868 : LIII. t.-cz. 12. és 16-ik §§-ai hatályon kívül helyeztetnek.“

„10. §. A jelen törvény a kötelező polgári házasságot szabályozó 1894 : XXXI. törvénycikkkel egyidejűleg lép életbe és végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi, igazságügyi és belügyminiszterek bizatnak meg.“

Ezen 1894 : XXXII. t.-czikkben foglalt, az 1868-iki törvényen túlmenő újítások és módosítások a maguk teljességében a következők:

1. Ha a szülők mindegyike különböző bevett vagy törvényesen elismert valláshoz tartozik, akkor ők az 1894 : XXXII. t.-cz. 1. §-a szerinti módon a polgári házasság megkötése előtt megegyezést köthetnek az iránt, hogy az összes gyermekek neveltessenek, vagy az apa, vagy az anya vallásában.

Ha a fent említett megegyezés mellett kötött házasságban élő szülők valamelyike egy más bevett vagy törvényesen elismert vallásra tér át, akkor is megmarad a megegyezés ereje; de mégis, ha ilyen vallás-változtatás folytán egy vallásra kerül a két szülő, akkor joguk van, ha akarnak, új megegyezést kötni oly irányban, hogy összes születendő és a született, 7 éven aluli gyermekeik a szülőknek új közös vallását kövessék, azonban a már született, és a szülő áttérésekor 7 éven felüli, de még nem 18 éves gyermekek is áttérhetnek, ha a gyámhatóság megengedi, és ha az ily gyermekek az áttérésre nézve

érvény
t.-cz.

is az
azon
folyta
ság l
gyerm
hatós
masa

szabá
lás b
a tör
(1895
óta n
új be
is. A
érvén

mek
az ut
hagy
kívül
történ
tali e
ha al
elism
lesz,
a töl
tal tö
ő (ap
fiúk
nyes
tént
1868
vagy
aluli
t.-cz.

érvényben lévő törvényes formák mellett (1868 : LIII. t.-cz. 3—8. §§.) kijelentik áttérési szándékukat.

Ha a szülők nem kötötték megegyezést, akkor most is az 1868-iki törvényben foglalt szabály áll fenn, mégis azon különbséggel, hogy ha a szülők vallásváltoztatása folytán az azelőtt vegyes házasságból egyvallású házasság lesz, akkor a szülő áttérésekor 7 éven felül volt gyermekek is áttérhetnek az előbb említett módon (gyámhatósági beleegyezés és az 1868 : LIII. t.-cz. 3—8. §§. formáságok) a szülők új közös vallására.

2. Törvénytelen gyermekre nézve 1895 után is a főszabály az anya vallása, föltételezve azt, hogy ezen vallás bevett vallás vagy törvényesen elismert vallás. Ha a törvénytelen anya vallást változtat, szintén áll a régi (1895 előtti) szabály, mégis azon módosítással, hogy 1895 óta már lehet áttérni a zsidó vallásra is, és ha lesz más új bevett (vagy törvényesen elismert) vallás, akkor arra is. A gyermek törvényessége mindig attól függ, hogy érvényes polgári házasságból származott-e a gyermek.

3. Lényegesebb változás van a törvénytelen gyermek törvényesítésénél. Az 1894 : XXXII. t.-czikk ugyanis az utólagos házasság általi törvényesítésre nézve meghagyja a régi szabályt (1868 : LIII. t.-cz. 15. §.); de ezenkívül felemlíti mint törvényesítési módot a királyi leirattal történő törvényesítést, és ennek épúgy, mint az atya általi elismerésnek, kisebb kedvezményt biztosít. Ugyanis, ha akár királyi leirattal való törvényesítés, akár az apa elismerése által, a természetes apának kiléte ismertté lesz, és ő hat hónap alatt kifejezi abbeli kívánságát, hogy a tőle származó törvénytelen, de most már királyi leirattal törvényesített vagy legalább általa elismert „fiúk“ az ő (apa) vallását kövessék, akkor csak a 7 éven „aluli“ fiúk követik az apa vallását, ha az bevett vagy törvényesen elismert. Míg ha utólagos házasság folytán történt a törvényesítés, akkor továbbra is megmarad az 1868 : LIII. t.-cz. 15. §-ában kimondott teljes kedvezmény, vagyis az ilyen törvényesítés visszahat nemcsak a 7 éven aluli, hanem a 7 éven „felüli fiúkra“ is. (Az 1868 : LIII. t.-cz. 16. §-a ezen teljes kedvezményt megadta az apa

által egyszerűen elismert „fiúnak“ is, de az 1894 : XXXII. t.-cz. 9. §-ában hatályon kívül helyeztetett az idézett 16. §., már t. i. az 1895. október 1-je után kötött házasságokra nézve). Sőt mivel az utólagos házasság (polgári házasság) előtt megegyezést is lehet kötni a gyermekek vallására nézve, azért ezen megegyezésnek is visszaható ereje van, vagyis, ha az apa vallását állapítja meg a megegyezés a gyermekek vallásául, akkor nemcsak a fiúk, hanem a leányok is mind, és pedig úgy a 7 éven aluliak, mint a 7 éven felüliek, minden további formasságok nélkül, az apa vallását követik. Ezt explicite kimondta a m. kir. belügyminiszter 1901. évi 45.859. sz. a. kelt határozatában. Ezen határozatnak teljes szövege a következő:

„Fölterjesztésére tudatom, hogy a római kath. vallású F. V.-tól (ez az anya) törvénytelen ágyból 1899. július 3-án született és ez alapon római katolikus vallású F. S. vallására az a körülmény, hogy az anya és izraelita vallású természetes apja között 1900. évi július hó 4-én kötött házasságot megelőzőleg a szülők, a születendő gyermekek vallására nézve, az 1894. évi XXXII. t.-cz. értelmében egy olyan irányú megegyezést kötöttek, hogy gyermekeik valamennyien a római katolikus vallást kövessék — befolyással van. Az 1868. évi LIII. t.-cz. 15. §-a ugyanis azt rendeli, hogy a házasság előtt született, de az egybekelés által törvényesített gyermekek vallásos nevelés tekintetében a törvényesen született gyermekekkel egyenlő szabályok alatt állanak. Minthogy a törvény ezen rendelkezése az 1894. évi XXXII. t.-cz. 8. §-a alapján az izraelita vallást követőkre is kiterjesztetett s ennek alapján a jelen esetben a kérdéses házasságból született vagy születendő gyermekek a szülők között kötött megegyezés alapján nemükre való tekintet nélkül valamennyien a római katolikus vallást követik vagy fogják követni, a jelen esetben a házasság előtt született gyermek vallása pedig megegyezik azon vallással, a mely vallás az 1868. évi LIII. t.-cz. előlhivatkozott rendelkezéséhez képest az anyakönyvbe bejegyzendő lenne: mindezeknél fogva a szóban levő születési anyakönyvben a

kérdésben forgó gyermek vallására vonatkozó és a jelenlegi jogi állapotnak is megfelelő bejegyzés továbbra is érintetlenül maradjon.“

1895 : XLIII. t.-cikk. Az 1895 : XLIII. t.-cz. („A vallás szabad gyakorlatáról“) kiterjeszti az 1868 : LIII. t.-cikknek érvényben levő és az 1894 : XXXII. t.-cikknek összes intézkedéseit a tisztán felekezeten kívül álló szülőktől vagy vegyesen felekezetlen és bevett vallású (törv. elismert vallás) szülőktől származott gyermekekre is.

Ezen törvény ugyanis (5. §.) megengedi azt, hogy a bevett vagy törvényesen elismert vallást bárki is elhagyja a nélkül, hogy be kellene lépnie más bevett vagy törvényesen elismert vallásba; az ilyen kilépésre, illetőleg a felekezetlenné későbbi esetleges belépésére (26. §.) egy bevett vagy elismert vallásba az 1868-iki áttérési szabályokat írja elő némi módosítással. Ha valaki felekezetlenné lesz és mint ilyen, azonnal vagy később belép valamely felekezetbe, mely sem nem bevett, sem nem törvényesen elismert, akkor továbbra is felekezetlenné tekintetik. Az 1895 : XLIII. t.-cikk szerint tehát a felekezetlenség el van ismervé, de a nem törvényesen elismert felekezethez való tartozás nemlétezőnek tekintetik. Új elv e törvényben továbbá az (26. §.), hogy gyermek nem lehet felekezetlen, hanem legalább 6 éves korától fogva kell megállapítani részére valamely bevett vagy elismert vallást, az alább ismertetendő szabályok szem előtt tartásával.

Az 1895 : XLIII. t.-cikknek a felekezetlen szülők gyermekeinek vallására vonatkozó szakaszai (26—30. §§.) szó szerint a következők:

„26. §. A gyermekek, kiknek akár mind a két, akár csak az egyik szülője a bevett, vagy a törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozik, valamely bevett vagy törvényesen elismert vallást követnek és abban nevelendők.“

„Ehhez képest az 1894 : XXXII. t.-cz. rendelkezései az ilyen gyermekek vallására nézve a következő 27—30. §§-okban foglalt eltérésekkel alkalmazandók.“

„27. §. A házasulandók az 1894 : XXXII. t.-cikk 1-ső

§-a értelmében megegyezhetnek abban, hogy gyermekeik valamennyien az általuk megjelölt bármely bevett vagy törvényesen elismert vallást kövessék, illetőleg abban neveltessenek.

„Ilyen megegyezés hiányában a bevett, vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozó szülő jogosítva van megállapítani, hogy a nemebeli gyermekei a bevett vagy törvényesen elismert vallások melyikében nevelendők.

„Ha az illető szülő nem határoz, a másik szülő azonban valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez tartozik: akkor az összes gyermekek ezen utóbbi szülő vallását követik, illetve abban neveltetnek.

„Ha egyik szülő sem tartozik valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezethez: a szülő helyett, ki a saját nemebeli gyermekek vallása felől nem határoz, a gyámhatóság határoz a rokonok meghallgatásával.

„Az, hogy a gyermekek a jelen §. 2., 3. és 4-ik bekezdésében körülírt esetekben mely vallásban neveltesse, legkésőbb azok tanköteles korának elértéig állapítandó meg.

„28. §. Az oly házasság, melyben akár mind a két, akár csak az egyik fél a bevett vagy törvényesen elismert vallások egyikéhez sem tartozik, különböző vallású felek közti házasságnak tekintetik.

„Az ily felek közt az előző §. 1. bekezdésében említett megegyezéstől, illetőleg a 2. és 4. bekezdés szerint létrejött megállapítástól, valamint a 3. bekezdés szabályától eltérésnek később csak akkor van helye: ha az egyik vagy mindkét házastfélnek valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetbe való belépése által, a házasság egyvallásúak házasságává válik, a mely esetben az 1894: XXXII. t.-cz. 3. és 4. §§-ai megfelelően alkalmazandók.

„29. §. A 27. §. 2. és 4. bekezdésében foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók akkor is: ha a törvénytelen gyermek anyja, vagy az, a ki lelenchezet vagy álta-

lában ismeretlen szülők gyermekét felfogadta, a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek egyikéhez sem tartozik.“

„30. §. Az 1868: LIII. t.-cz. 13. és 15. §§-ainak rendelkezései a bevett és törvényesen elismert vallásfelekezeten kívül állókra is kiterjesztetnek.“

(Jól megjegyzendő itt, hogy az 1868: LIII. t.-czikknak 14. §-át *nem* terjesztette ki ezen törvény a „felekezetlenek“-re. Ezt világosan kimondja az 1895. évi január 8-án megjelent végrehajtó rendelet 27-ik szakaszában. Az 1868: LIII. t.-cz. 14. §-a tudvalevőleg azon elvet mondja ki, hogy vallásváltoztatás esetében a 7 éven aluli nemebeli gyermekek követik az áttérő szülőt új vallásába. Felekezetlen szülőnek „megtérése“ tehát csakis az 1895: XLIII. t.-cz. 28. §-a szerinti esetben használhat nemebeli gyermekének, t. i. ha a felekezetlen szülő vagy szülők „megtérése“ folytán egy vallásra kerülnek.)

Az 1895: LIII. t.-cz. idézett szakaszaiban foglalt jogszabályok rendbeszedve és kiegészítve, a maguk teljességében a következők:

1. Ha mind a két szülő felekezetlen, akkor joguk van a polgári házasság előtt megegyezést kötni a születendő gyermekek vallása iránt. A megegyezésben szabadon választhatnak „bármely“ bevett vagy elismert vallást. Ha a megegyezés megkötése után belépne az egyik szülő valamely bevett (vagy törv. elismert) vallásba, akkor a nemebeli gyermek *nem* követi a szülőt, sőt ha mind a kettő belép, de más-más vallásba, akkor sem. Csupán akkor, ha egy és ugyanazon bevett (vagy törv. elism.) vallásba lépnének be, és a megegyezés annak idején más vallást állapított meg, akkor van joguk új megegyezést kötni, és pedig oly értelemben, hogy a születendő és a 7 éven aluli gyermekek mind a szülők közös vallásában neveltessenek, a 7 éven felüliek pedig az 1868: LIII. t.-cz. 3—8. §§. formáságai szerint, a gyámhatóság engedélyével, szintén áttérhetnek ezen vallásra.

Ha a felekezetlen szülők nem kötöttek megegyezést, az esetben mindegyik szülő külön-külön választhat nemebeli gyermeke részére (legalább iskolaköteles koráig)

valamely bevett (vagy törv. elism.) vallást; ha nem választana, akkor a gyámhatóság (árvaszék) határoz a rokonok meghallgatásával legalább a tanköteles kor előtt. Ha nem kötöttek megegyezést és később a szülők egyike vagy akár mind a kettő is belép valamely bevett vagy törvényesen elismert vallásba, akkor a nemebeli gyermek *nem* követi a szülőt ezen vallásba. Csakis egy esetben van a felekezetlen szülők „megtérésének” befolyása a gyermekek vallására, t. i. ha a szülők egy és ugyanazon bevett vagy törvényesen elismert vallásba lépnek be; ez esetben a 7 éven aluli gyermekek „eo ipso”, a 7 éven felüliek pedig az 1868 : LIII. t.-cz. szerinti módon követik a szülőket, a gyámhatóság beleegyezése mellett.

2. Ha csak az egyik szülő felekezetlen, akkor is van a szülőknek joguk a polgári házasság előtt az 1. pont alatt említett tartalmú megegyezést kötni. Vallásváltoztatás esetén is ugyanazon szabály áll, vagyis csak ez esetben változtathatják meg a megegyezést, ha a házasság később bármi módon egy vallásúak házasságává válik. Ez esetben a született gyermekek is követik őket, de a 7 éven felüliek csak a gyámhatóság beleegyezésével, az 1868 : LIII. t.-cz. 3—8. §§-ainak formáságai betartása mellett.

Ha csak az egyik szülő felekezetlen és nem kötöttek megegyezést, akkor a felekezetlen szülő jogosult választani vallást a nemebeli gyermeke részére, de csak a bevett vagy törvényesen elismert vallások közül; a nem felekezetlen szülő nemebeli gyermekei pedig „eo ipso” követik az illető szülő vallását, ha az bevett vagy törvényesen elismert. Ha a felekezetlen szülő nem választ vallást a gyermek 6 éves koráig, akkor a gyermek „eo ipso” a nem felekezetlen szülő vallását követi, a mennyiben az bevett vagy törvényesen elismert.

Ha ilyen két házastárs közül az, a melyik nem volt felekezetlen, vallását a polgári házasság megkötése után megváltoztatja, akkor a nemebeli 7 éven aluli gyermekek, sőt, ha a felekezetlen szülő a saját nemebeli gyermekek részére *nem választott* vallást, akkor az összes 7 éven aluli

gyermeknek követik a nem felekezetlen szülőt, sőt ha a volt felekezetlen szülőnek „megtérése“ folytán egy válásra kerülnek a szülők, akkor a gyámhatóság engedélyével és az 1868-ki áttérési formaságok mellett a 7 éven felüli, de még nem 18 éves gyermekek is követhetik a szülőket az új vallásba, feltéve mindig, hogy ez a vallás a bevett vagy pedig a törvényesen elismert vallásokhoz tartozik. Ha a felekezetlen szülő nem a másik szülőnek vallásába, hanem más bevett vagy törvényesen elismert vallásba lép, akkor a nembeli gyermek nem követi őt, hanem marad a részére annak idején választott valláson, illetőleg a másik szülő vallásán.

3. Ha a törvénytelen gyermek anyja felekezetlen, akkor az ily anya jogosult választani egy bevett vagy elismert vallást törvénytelen gyermeke részére; ha nem választ, a gyámhatóság határoz a rokonok meghallgatásával. Ha az ilyen anya később belép egy bevett vagy törvényesen elismert vallásba, akkor gyermekei soha sem követhetik őt semmiféle vallásba, hanem maradnak abban a vallásban, a melyet annak idején választott az anya, illetőleg a gyámhatóság.

Ha egy felekezetlen anya a saját törvénytelen gyermekének természetes apjával utólagosan törvényes (polgári) házasságot köt, akkor az ezen férfitől származó fiúk és pedig úgy a 7 éven aluli mint felüliek „eo ipso“ az apa vallását követik. Ha pedig ezen utólagos polgári házasság alkalmával a szülők szabályszerű megegyezést kötöttek, akkor úgy a fiúk, mint a leányok 7 éven alul és felül, azon bevett vagy törvényesen elismert vallást követik, a melyet a szülők a megegyezésben megjelöltek.

Ha a törvényesítő apa maga is felekezetlen, akkor ő neki visszahatólag jogot ad a törvényesítés arra, hogy az összes, ő tőle származó, 7 éven felüli és aluli fiúgyermekre nézve ő újból vallást állapíthasson meg. Ha nem állapít meg vallást, akkor a fiúgyermekek továbbra is maradnak az anya által választott vallásban.

Megegyezést is köthet (a polgári házasság előtt) az ilyen *felekezetlen* apa is, a saját természetes gyermekének felekezetlen anyjával, és ezen megegyezés szólhat bár-

mely bevett vagy elismert vallásra, és ezen megegyezés visszaható erővel is bír úgy, hogy az összes született törvénytelen gyermekek is a most választott vallást kövessék „eo ipso.“

Ha az anya maga valamely bevett vagy törvényesen elismert valláshoz tartozik, de a tőle származó gyermekek apja felekezetlen és utólag házasságra lép vele, akkor ismét ugyanaz áll, t. i.: vagy megegyezést kötnek a polgári házasság előtt és akkor minden született és születendő (7 éven felüli is) gyermekek a megegyezésben megjelölt vallást követik. Vagy pedig nem kötöttek megegyezést, akkor az összes fiúkra (7 éven alul és felül) az apának van joga választani a bevett vagy törvényesen elismertek közül, ha nem választ, akkor a fiúk maradnak az anya vallásán.

A kir. leirattal történt törvényesítés vagy az apa általi elismerés esetében, a felekezetlen anyának csupán 7 éven aluli fiúgyermekai kapják meg természetes apjuk vallását, ha ez bevett vagy törvényesen elismert vallás. Ha maga a természetes apa is felekezetlen, akkor a király általi törvényesítés, illetőleg az atyai elismerés után az apának joga van a tőle származó 7 éven aluli (de nem a 7 éven felüli) fiúgyermekek részére vallást választani a bevett vagy elismert vallások közül, a 7 éven felüli fiúk, valamint az összes leányok azonban maradnak azon vallásban, a melyet azelőtt anyjuk választott nekik. Ha nem választ a természetes apa a 7 éven aluli fiúknak vallást, akkor ezek is maradnak az anya által választott vallásban.

4. Ha az, a ki egy lelczet vagy más ismeretlen szülőjű gyermeket felfogadott, felekezetlen, az esetben ő neki, a felfogadónak joga van a felfogadott gyermek részére (akár fiú az, akár leány) vallást választani, és pedig bármelyiket a bevett vagy törvényesen elismertek közül. Ha nem választ, akkor a gyámhatóság választ, de természetesen teljesen saját belátása szerint, mert rokonok nem tudatnak.

Jól megjegyzendő, hogy az 1868: LIII. t.-cikknek 13. §-át az 1894: XXXII. t.-cz. kiterjesztette az összes be-

vett.
t.-cz.
LIII.
mek
felbo
után
az ös
bírói
lásva
vallá

impl
natk

gyer
vallá
hogy
mek
más
ha c
t.-cz.
orsz
likus

vallá
lásna
korla
bár
az á
kath
telés
reszt

nak
fiúk
törve
kek
egys
csere

vett vagy törvényesen elismert vallásokra, az 1895 : XLIII. t.-cz. pedig kiterjesztette a felekezetlenekre is. Az 1868 : LIII. t.-cz. 13. §-a azt az elvet mondja ki, hogy a gyermek vallására sem a szülőnek halála, sem a házasság felbontása nem bír befolyással, vagyis: a szülő halála után a nemebeli gyermeknek, sőt ha megegyezés volt, az összes gyermekeknek, vallása már nem változik meg; bírói felbontó ítélet után pedig az elvált házasoknak vallásváltoztatása még mindig befolyással van a gyermek vallására.

Ezek a főbb, az 1895 : XLIII. t.-czikben (explicite vagy implicite foglalt) a felekezetlen szülők gyermekeire vonatkozó jogszabályok.

A fent elősorolt törvények, mint láttuk, minden gyermekre valamely bevett vagy törvényesen elismert vallást kötelezőnek ismernek el, legalább negative, vagyis, hogy az állam a törvény alapján ezt vagy azt a gyermeket ennek vagy annak a vallásnak ítéli oda, úgy, hogy más vallásnak ne legyen joga e felett a gyermek felett, ha csak 18 éves korának betöltése után az 1868 : LIII. t.-cz. 3—8. §§. szerint arra át nem tér. Így vannak Magyarországon államjogilag katolikus, államjogilag evangélikus stb. gyermekek.

De azért az állam semmiféle jogot nem ad az illető vallásnak arra nézve, hogy ez így államjogilag ezen vallásnak odaítélt gyermeket ezen vallásnak valamely gyakorlatára lehessen állami hatalommal kényszeríteni. Így, bár valamely gyermek államjogilag katolikus is, maga az állam nem kényszeríti a gyermeket vagy szüleit is katolikus keresztre, sőt egyáltalán semmiféle keresztre, és így a papnak sincs joga az állam előtt a keresztség kiszolgáltatását megkövetelni.

Ezen államjog szerinti vallási hovátartozandóságnak további hibája az, hogy nem állandó. A törvényes fiúk vallása változhatik az apa vallásváltoztatásával, a törvényes leányoké és az összes törvénytelen gyermekek vallása az anya vallásváltoztatásával és pedig nem egyszer, hanem annyiszor, a mennyiszor a szülő vallást cserél. A törvénytelen fiúk vallása változhatik a törvé-

nyesítés vagy atyai elismerés által; valamint ezenkívül még a szülők esetleges vallásváltoztatása által. Nem olyan ingadozó később, de eleinte annál bizonytalanabb a gyermekek vallása a felekezeten szülőknél. Az ilyen szülő lehet először felekezeten, és akkor a gyermekek 6 éves kora betöltéseig más szülőnél nagyobb szabadsággal választ vallást gyermekének; ha belép egy vallásba, akkor az áttérés idején 7 éven aluli gyermekeit nem viszi magával az új vallásba, de ha így egy vallásra kerül a másik házastárssal, akkor a 7 éven felüli és aluli gyermekek a szülők közös vallását követik.

Legmaradandóbb még a gyermekek vallása, ha a szülők a házasságkötés előtt megegyezést kötöttek a gyermekek vallására nézve, de még ekkor sem absolute, mert ha a vallásváltoztatás folytán a szülők egy és ugyanazon vallásra kerülnek, akkor felbontván a régít, új megegyezést köthetnek.

Az államjog szerinti vallási hovatartozandóságnak további hibája az, hogy csakis rendezett iskolaviszonyok között és akkor is csak a hittani óra alatt ad a megfelelő vallás lelkészének lehetőséget és jogot arra, hogy a gyermek vallásos nevelését vezethesse. Ezen lehetőség is megszűnik akkor, ha a gyermek egyáltalán nem jár iskolába vagy azért, mert nincs is a közelben iskola, vagy azért, mert szülei nem küldik iskolába; továbbá az oly gyermeknél, a ki olyan községben jár iskolába, főleg más vallású iskolába, a hol helyben vagy a közelben saját vallásának lelkésze nincsen.

Nagy tévedés volna tehát azt állítani, hogy Magyarországon a katolikus papnak akkor szabad és csakis akkor szabad valamely gyermeket katolikus módon megkeresztelni, ha az államjogilag is katolikus. Az államjog szerinti vallási hovatartozandóságnak fent vázolt ingadozása miatt, sokkal több biztosítékot nyújt a gyermek katolikus neveltetésére nézve az, ha a vallásos szülők megígérik, hogy ők maguk katolikus módon fogják felnevelni a gyermeket. Az ilyen házi nevelés még akkor sincs mindig veszélyeztetve, ha a gyermek államjogilag más valláshoz tartozván, az iskolában ilyen

hitoktatásban is fogna részesülni. A vallásos szülők általi nevelésnél kisebb értékű, de az államjog szerinti vallási jellegnél nagyobb súlyú az, ha katolikus nevelőintézetben neveltetik a gyermek, vagy ha legalább katolikus iskolába jár és részesül teljes katolikus vallási oktatásban és résztvesz a vallás gyakorlataiban.

B) Hátra van még a *vallásváltoztatásra* vonatkozó magyar törvények ismertetése.

A keresztségnek ugyanis a törvényben megállapított életkor előtt való kiszolgáltatása esetleg büntetést hozhat a keresztelő papra, de a többi előírt formaszűrűségnek figyelmen kívül hagyása is joghátrányt hoz magára az áttérőre, a mennyiben államjogi érvénye nincsen az ilyen szabályszerűtlen áttérésnek.

Mivel a most élő egyének vallásának megítélésénél sok esetben a kiinduló pont ezen egyének szüleinél vagy nagyszüleinél van, a mennyiben azok államjog szerinti vallása alapján lehet csak a tőlük leszármazó egyének vallását megállapítani, azért ismerni kell a vallásváltoztatásra vonatkozólag 1868 előtt és 1868 után, illetőleg 1895 után érvényes jogszabályokat.

1. Az 1790—1791-iki XXVI. t.-cz. a nem katolikus vallásokról a katolikus vallásra való áttérést semmiféle formaszűrűségekhez nem kötötte, míg a katolikus vallásról a kétféle protestáns vallásra való áttérést királyi engedélytől tette függővé. Ezen törvény természetesen már régen hatályon kívül van helyezve, de az 1790. évtől 1844. évig történt áttérések érvényességének megítélésénél még ma is irányadó.

Az 1791. szeptember 16-iki királyi intimatum, amely zsidó-gyermekeknek megkeresztelését 7—14 évig a királynak, 14—18 évig a kormánynak beleegyezésétől tette függővé, ma már nem érvényes, mert az 1895: XLIII. t.-cz. 22. §-a minden bevett vallásra kiterjesztette az 1868: LIII. t.-cz. 1—8. §§-ait, vagyis azokat, a melyek az áttérésről szólnak; és így „eo ipso“ érvényét veszítette ezen királyi intimatum. De arról lehet még ma is komolyan szó, hogy az 1789. október 30-án kibocsátott királyi intimatum érvényben van, a mely 1000 aranyból

álló bírság és hat hónapi börtönnel sújtja azt, a ki zsidó szülők 7 éven aluli gyermekét, a szülők akarata ellenére megkereszteli, kivéve a gyermek életveszélyét vagy a szülők általi teljes elhagyatottságát. (Ilyen gyermek keresztelését, mint láttuk, az egyházjog is tiltja).

2. Ujabb fázist képeznek a vallásváltoztatásra vonatkozó magyar törvényhozásban az 1844: III. t.-cz.¹⁾ 1. §. és 5—11. §§-ai. Ezen törvény a protestáns vallásról a katolikusra való áttérésre nézve semmiféle formáságot nem ír elő, de előír a katolikus vallásról az egyik protestáns vallásra való áttérésre nézve. A szakaszok szószerinti szövege ez:

„1. §. Kijelentetik, hogy azok, kik 18 éves koruk eléréséig az evangelica vallásban neveltettek, a nőszemélyek pedig férjhezmenetelük után, habár még ezen időkort el nem érték is, sem maguk, sem maradékaik vallásos kérdés alá többé nem vétethetnek.“

„5. §. A római katholica vallásból az evangelica vallások bármelyikére leendő átmenet eseteit illetőleg rendeltetik:“

„6. §. Az átmenni kívánó ebbeli szándékát önmaga által választott két tanú jelenlétében azon vallásbeli lelkipásztor előtt, kinek egyházi községéhez eddig tartozott, nyilatkoztassa ki.“

„7. §. Ezen első kinyilatkoztatástól számítandó négy hét eltelte után ugyanazon, vagy más, szinte általa meghívott két tanú jelenlétében, ugyanazon egyházi községnek lelkipásztora előtt újólá nyilatkoztassa ki: hogy átmeneti eltökélett szándéka mellett tovább is megmaradott.“

„8. §. Az átmenni akaró mind első, mind második ízbeni nyilatkozata felől, azon lelkipásztortól, ki előtt átmeneti szándéka iránt nyilatkozott, mindkét ízben külön-külön bizonyáglevelet kérjen.“

„9. §. Ha a lelkipásztor a kívánt bizonyáglevelet akár a 6-ik, akár a 7-ik §§. esetében bármi oknál fogva

¹⁾ Az 1844: III. t.-cziknek czíme ez: „Törvényczikk a vallás dolgában“.

azonnal ki nem adná: mind az első, mind a másodikban tett nyilatkozat felől bizonyságlevelet a jelen volt tanúk adjanak.“

„10. §. Az átmenni akaró a 8-ik, vagy 9-ik §. rendelete szerint vett bizonyságleveleket azon vallásbeli lelkipásztornak, mely vallásra átmenni szándékozik, bemutatván, ez által az átmenet egy vallásról a másikra teljesen befejeztetett. Ezen bizonyságlevelek előmutatása nélkül azonban az átmenet meg nem történhetik.“

„11. §. A megtörtént átmenetek esetei az illető püspöki hivatalok által a Helytartótanács útján tudomás végett félvévenként fognak ő Felségének bejelentetni.“

Ezen törvények hatályát az 1848 : XX. t.-cz. 6. §-a a görög nem egyesült vallásra is kiterjesztette.

3. Harmadik lépést a vallásváltoztatásra vonatkozó törvényhozásban az 1868 : LIII. t.-cz. 1—8. §§-ai képeznek.

Az 1868-iki törvényhozás már a teljes viszonyosság alapján áll, a mennyiben ugyanazon formaságokat követeli meg a katolikus vallásra való áttérésnél, mint az arról való áttérésnél. Az 1868 : LIII. t.-czikk vonatkozik az összes akkori keresztény bevett vallásokra : a katolikus, az ág. ev., az ev. ref., az unit. és a gör. kel. vallásokra.

Az 1868 : LIII. t.-czikknek 1—8. §§-ai szószerint így szólnak :

„1. §. A törvény által megállapított föltételek és formaságok megtartásával mindenkinek szabadságában áll más hitfelekezet kebelébe, s illetőleg más vallásra áttérni.“

„2. §. Áttérni annak szabad, a ki életkora 18. évét már betöltötte. Azonban a nők férjhez menetelők után, ha e kort el nem érték volna is, áttérhetnek.“

„3. §. Az áttérni kívánó, bármely egyház tagja legyen, ebbeli szándékát önmaga által választott két tanú jelenlétében saját egyházközségének lelkésze előtt nyilatkoztatja ki.“

„S ezen első nyilatkozattételtől számítandó 14 nap eltelte után, és legfőlebb 30 nap eltelte előtt ugyanazon, vagy más, szintén általa választott két tanú jelenlétében

ismét saját egyházközségének lelkésze előtt jelenti ki, hogy áttérési szándéka mellett továbbra is megmarad.“

„4. §. Az áttérni akaró, mind első, mind másodikban tett nyilatkozata felől azon lelkésztől, ki előtt áttérési szándékát kijelentette, mindkét ízben külön-külön bélyegmentes bizonyítványt kér.“

„5. §. Ha a lelkész a kívánt bizonyítványt bármelyik esetben, akármely okból ki nem adná: mindkét ízben tett nyilatkozatáról külön-külön a jelenvolt tanúk adnak bélyegmentes bizonyítványt.“

„6. §. Az így nyert bizonyítványokat az áttérni akaró azon vallásfelekezet lelkészének, melybe át akar térni, bemutatván, ez által az illető egyház teljesen fel van jogosítva őt kebelébe felvenni.“

„7. §. Azon lelkész, kinél az áttért bizonyítványait előmutatá, tehát a kinél az átmenet befejeztetett, köteles erről értesíteni azon egyházközség lelkészét, melyhez az áttért előbb tartozott.“

„8. §. Az áttértnek áttérése utáni minden cselekvényei azon egyház tanai szerint ítélandók meg, melybe áttért, s az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmiben sem kötelezők.“

4. Negyedik fázis a vallásváltoztatásra vonatkozó törvényhozásban az 1895: XLIII. t.-cikk, a mely egyrészről kiterjeszti az 1868: LIII. t.-cikk 1—8. §§-ait az összes bevett vagy törvényesen elismert vallásokra (1895: XLIII. t.-cz. 21—22. §§.), másrészt pedig a felekezeten állapothoz való áttérésre vagy onnét való visszatérésre hoz rendelkezéseket a törvény 5. és 23. §§-aiban. Ezen szakaszok szó szerint így szólnak:

„5. §. Valamely vallásfelekezetből kilépni, vagy valamely vallásfelekezetbe belépni mindenkinek szabad a törvényekben megállapított feltételek alatt.“

„23. §. Arra, ki a bevett vagy a törvényesen elismert vallásfelekezetek valamelyikéből kilépni, avagy azokon kívül állván, azok valamelyikébe belépni óhajt: az 1868: LIII. t.-cikk 1—5. és 7. §§-ai nyernek alkalmazást azzal a módosítással, hogy az „áttérés“ szó helyett „kilépés“, illetőleg „belépés“ értendő; továbbá, hogy az

idézett törvényczikk 4. és 5. §§-aiban említett bizonyítványok az illetékes elsőfokú közigazgatási hatóságnál mutatandók fel, a mely annak az egyháznak illetékes lelkészét vagy elöljáróságát értesíti, melyből az illető kilépni, illetőleg melybe belépni óhajt. Az elhagyott egyház elvei az abból kilépettre semmiben sem kötelezők.

Megjegyzendő, hogy elsőfokú közigazgatási hatóság alatt törvényhatósági városokban a polgármester, megyei törvényhatóság területén pedig a főszolgabíró értendő.

Ezen most idézett törvényszakaszok irányadók a vallásváltoztatás érvényességének megítélésénél. Egy esetben, t. i. ha 18 éven alúli kiskorú egyén vétetik fel valamely vallásba az 1868 : LIII. t.-cz. rendelkezései ellenére, büntetés is van kiszabva arra, a ki a felvételt eszközöli. (1879 : XL. t.-cz. 53. §.)

Halálos ágyon való áttérésre nézve a törvény nem tesz kivételt, pedig világos, hogy haldokló nem végezheti el az előírt formaszereket, viszont pedig a katolikus lelkész haldoklót köteles azonnal felvenni a katolikus vallásba. Ha a felvétel kereszttelés útján történik, akkor a pap csakis a nyilvánosságnak teljes kizárása mellett kerülhetné el a büntetést.

IV. FEJEZET.

Milyen egyéneknek szolgáltatassa ki Magyarországon a kath. pap a keresztséget és milyeneknek nem?

Ezen kérdésre a feleletet a lehetséges főbb esetek variálásával lehetne csak külön-külön megadni; nagy kategóriákat biztos határokkal felállítani nem lehet. Én az alábbiakban — egyszerűsítés kedvéért — eltekintek az 1868 előtt vagy 1868-tól 1895-ig kötött házasságoktól, hanem csakis az 1895. október 1-je óta kötött házasságokból született egyénekre leszek tekintettel és az ezeknél lehetséges esetekből is csak kettőt mutatok be lehetőleg teljes variációiban.

Első eset.

Államjogilag *katholikus apa*, államjogilag *katholikus anya* polgárilag érvényes házasságban, a gyermekek még nincsenek megkeresztelve.

Megfejtés:

1. Ha a szülők azelőtt is *mindig katolikusok* voltak, akkor összes gyermekeiket, fiúkat, leányokat, 7 éven alúliakat és felülieket bátran keresztelje meg a katolikus lelkész, mert a gyermekek államjogilag is katolikusok és így „legalább“ e czímen katolikus nevelésük biztosítva van. Ha még más czímen is biztosítva volna, annál jobb.

2. Ha az *apa* azelőtt *nem katolikus*, hanem más bevett vallásbeli volt és csak később lett katolikussá, és a polgári házasságkötés előtt a gyermekek vallása iránt az 1894: XXXII. t.-cz. 1. §-a szerint megegyezést nem kötött; akkor a megtérés után született összes gyermekeket, kivétel nélkül, továbbá azon fiúkat, a kik az apa megtérésekor még nem töltötték volt be 7-ik évüket, valamint az összes leányokat keresztelje meg (ha még nincsenek megkeresztelve) bátran a katolikus lelkész, mert államjogilag katolikusok. Azon fiúkra nézve, a kik a megtéréskor már 7 éven felül voltak, követelje meg a pap, hogy a fiúk az árvaszék beleegyezésének kikérése után államjogilag katolikusokká legyenek, vagyis két tanúval jelentkezzenek illetékes volt lelkészüknél két ízben 14—30 napnyi időközben és a mint ezen jelentkezésekről az illető lelkész, illetőleg a két tanúnak bizonyítványait a katolikus lelkész megkapta, keresztelje meg ezen fiúkat is, (természetesen csak akkor, ha nem volnának még megkeresztelve). Világos, hogy főleg, ha az apa zsidó vallású volt azelőtt, akkor lesz szó a fiúk kereszteléséről, sőt ilyen „vegyes“ házasságnál könnyen lehetséges az is, hogy a katolikus anya még a leányokat sem kereszteltette meg.

3. Ha a 2.) alatti esetben az *anya* volt azelőtt *más bevett (törv. elism.) valláson*, akkor fordított arányban ugyanaz áll, vagyis, a hol a 2. pontban fiúkat említettünk, leányok értendők.

4. Ha az *apa* azelőtt más bevett vallású volt és csak később lett katolikussá és a polgári házasságkötés előtt szabályszerű *megegyezést kötöttek*, és pedig az anya vallása, a katolikus vallás javára, akkor az összes gyermekeket, a leányokat és az áttérés előtt vagy után született fiúkat egyaránt keresztelje meg a pap akadály nélkül (ha még nincsenek megkeresztelve), mert ezek úgyis mind államjogilag is katolikusok. Ha a megegyezés az apa vallásának javára szólt, akkor a katolikus pap követelje meg a felektől, hogy a régi egyességet bontsák fel és kössenek újat a katolikus vallás javára. Ilyen egyesség megkötése után a születendő és a született 7 éven alúli gyermekek államjogilag is katolikusok, de az áttéréskor már 7 éven felül levő gyermekek csak akkor államjogilag katolikusok, ha az árvaszék beleegyezésével az 1868-iki törvény formaszorúségei szerint a katolikus vallásra áttértek. Ennek megtörténte után ezeket is, a többit pedig azonnal keresztelje meg a pap (t. i. ha még nem volnának megkeresztelve). Ha a szülők nem bontanák fel az előbbi egyességet, akkor áll a régi egyesség és így a gyermekek államjogilag nem katolikusok, ép azért csakis azon esetben keresztelje meg a pap őket, ha a katolikus neveltetés a szülők vagy az iskola részéről biztosítva van. Ha semmiképen sem biztosítható a katolikus neveltetés, akkor a gyermek teljes felserdüléséig el kell halasztani a keresztséget, esetleg 18 éves koráig, a mikor az 1868-iki törvény szerinti formaszorúségek betartását kell tőle megkövetelni. Halálos betegség esetén a katolikus neveltetés biztosítása nem jön tekintetbe. Ha a 7 éven felüli gyermekek áttérni nem akarnak, akkor maradnak a régi megegyezésben kikötött vallásban.

5. Ha a 4. alatti esetben (megegyezés kötése) nem az apa, hanem az *anya* volt azelőtt *más bevett* valláson, akkor is teljesen ugyanaz áll.

6. Ha az *apa* azelőtt *felekezetlen* volt és csak később lett katolikussá és a polgári házasságkötés előtt *nem kötött megegyezést* a születendő gyermekek vallása iránt, akkor három újabb eshetőség lehetséges:

Vagy *választott* a felekezetlen apa a fiúk részére, 6 éves koruknak betöltéséig, és az a vallás *nem* a *katholikus* volt, akkor az apa megtérésekor még nem 7 éves fiúk „eo ipso“ követik az apát, és azonnal megkeresztelendők; a 7 éven felüli fiúk szintén követhetik az áttérési formaságok szerint a gyámhatóság beleegyezésével, és ha ez megtörtént, megkeresztelendők; a leányok úgysiszintén *katholikusok* voltak.

Vagy pedig az akkor még felekezetlen apa a *katholikus* vallást *választotta* a tőle származó fiúk részére, ez esetben a fiúk már az apa megtérése előtt (a *katholikus* vallásra) államjogilag mind *katholikusok* voltak, és így a leányokkal egyformán megkeresztelendők.

Vagy *egyáltalában* vallást *nem választott* a felekezetlen apa a tőle származó fiúk részére, ez esetben a fiúk „eo ipso“ az anya vallását, a *katholikus* vallást, követték már 6 éves koruk óta, és így már akkor megkeresztelhetők voltak a *katholikus* pap által; rájuk tehát az apának *katholizálása* nem jelentett változást.

7. Ha a 6. alatti esetben az *anya* volt azelőtt *felekezetlen*, de az apa *katholikus*, és *egyesség nem volt*, akkor fordított arányban (fiúk helyett leányok, apa helyett anya) ugyanaz áll, mint a 6. alatti esetben.

8. Ha az apa azelőtt felekezetlen volt és csak később lett *katholikussá*, és a polgári házasságkötés előtt a *katholikus* vallású nejevel *egyességet* kötött, akkor több eshetőség lehet:

a) Ha az *egyesség* az anya vallására, a *katholikusra*, szólt, akkor az összes gyermekek úgysiszintén államjogilag *katholikusok*, és azért a *katholikus* pap keresztelje meg őket mind.

b) Ha az *egyesség* más bevett vallás javára szólt akkor az apának *katholizálása* egyvallásúak házasságává tévén az azelőtti „vegyes“ (felekezetlen apa és *katholikus* anya) házasságot, az *egyesség* felbontható és ha a szülők tényleg felbontották és új *egyességet* kötöttek, most már a *katholikus* vallás javára (másra nem is követhetnek); akkor az összes születendő és a született 7 éven alúli (megtéréskor) gyermekek „eo ipso“ állam-

jogilag katolikusok, az apa megtérésekor már 7 éven felül levő gyermekek pedig az árvaszék engedélyével, az 1868-iki törvény formáságai szerint áttérhetnek a katolikus vallásra és ennek megtörténtével keresztelje is meg őket a pap. Ha a 7 éven felüli gyermekek áttérni nem akarnak, akkor maradnak a régi megegyezés szerinti vallásban. Ha a régi egyességet a szülők nem bontják fel, akkor is a régi egyességben megjelölt valláshoz tartoznak továbbra is a gyermekek és így áll az, a mit ily esetre nézve fent 4. pont alatt mondtunk.

9. Ha úgy az apa, mint az anya az előtt felekezetlen volt és csak később lettek katolikusokká, akkor is több eshetőség lehetséges:

a) Vagy kötöttek a polgári házasságkötés előtt megegyezést a gyermekek vallására nézve és az a *katholikus vallás javára* szólt, akkor a szülők áttérése előtt is már államjogilag katolikusok voltak a gyermekek, a pap tehát az összes gyermekeket keresztelje meg (a 7 éven felülieket természetesen csak akkor, ha ők maguk is akarják).

b) Vagy a kötött megegyezés nem a katolikus vallás, hanem más bevett vallásra szólt, akkor joguk van felbontani és új egyességet, a katolikus vallás javára kötni. Ha ezt megtették, akkor az összes születendő és a született, 7 éven alúli (megtéréskor) gyermekek „eo ipso” államjogilag katolikusok, a 7 éven felüliek pedig szintén azokká lesznek, ha az árvaszék beleegyezésével az 1868. törvény formaszerűségei szerint áttérnek. Ha ezt megtették, őket is keresztelje meg a pap. Hogyha nem bontanák fel a szülők a megegyezést, akkor áll a régi egyesség és a keresztelésre nézve az eljárás olyan, mint fent 4. pont alatt leírtuk.

c) Vagy nem kötöttek megegyezést, de mindegyik a katolikus vallást választotta a nemebeli gyermek részére, akkor minden úgy van, mint az a) eset alatt.

d) Vagy *nem* kötven megegyezést, egyik szülő a katolikus vallást, a másik egy más bevett vallást választott nemebeli gyermekének. Ez esetben az előbbeni szülő nemebeli összes gyermekei kezdettől fogva, állam-

jogilag is katolikusok, a másik szülő nemebeli gyermekei azonban csak a szülő áttérése után lesznek államjogilag katolikusok, a 7 éven alúliak „eo ipso“, a 7 éven felüliek pedig lehetnek katolikusokká, ha az árvaszék engedélyével áttérnek az 1868. évi törvény formáságai szerint. Az előbbieket tehát azonnal, az utóbbiakat az áttérési formaságok teljesítése után keresztelje meg a pap. Ha a 7 éven felüliek áttérni nem akarnak, akkor továbbra is maradnak a nemebeli szülőnek régi vallásán. A később születendő gyermekek természetesen már mind államjogilag katolikusok lesznek.

e) Vagy *nem* kötvén megegyezést, mindegyik szülő más bevett vallást, de egyik sem a katolikust választotta nemebeli gyermeke részére. Ez esetben is a katholizáló két szülőt a 7 éven alúli gyermekek „eo ipso“ követik a katolikus vallásba, a születendő gyermekek is mind államjogilag katolikusok lesznek, a született 7 éven felüli gyermekek pedig szintén azokká lehetnek, ha az árvaszék engedélyével az 1868-iki törvény formáságai szerint áttérnek; áttérés után keresztelje meg a pap. Ha a 7 éven felüliek áttérni nem akarnak, akkor maradnak a nemebeli szülő által választott régi valláson.

f) Vagy *nem* kötvén megegyezést, mindegyik szülő ugyanazon bevett vallást, de nem a katolikus vallást választotta nemebeli gyermeke részére. Ez esetben is ugyanaz áll, mint az e) alatti esetben.

g) Vagy *nem* kötvén megegyezést, nem is választván a gyermek tanköteles koráig vallást a nemebeli gyermeknek, a gyámhatóság állapított meg az összes gyermekekre egy vallást. Ha ez katolikus volt, akkor a gyermekek már a szülők katholizálása előtt is államjogilag katolikusok voltak és ép azért megkeresztelendők. Ha a gyámhatóság által választott vallás már bevett vallás, nem a katolikus vallás volt, akkor a szülők katholizálása után a 7 éven alúli (megtéréskor) gyermekek „eo ipso“ követik a szülőket a katolikus vallásba, de a 7 éven felüliek is követhetik az árvaszék engedélyével az 1868-iki törvény formáságai szerint. Az előbbieket azonnal, az utóbbiak a formaságok teljesítése

után megkeresztelendők. Ha a 7 éven felüli gyermekek áttérni nem akarnak, akkor maradnak azon vallásban, a melyet a gyámhatóság annak idején megállapított.

Második eset.

Államjogilag *katholikus anya*, kinek vannak *törvénytelen* gyermekei. A gyermekek még nincsenek megkeresztelve.

Megfejtés:

1. Ha az *anya* az előtt is mindig *katholikus* volt, akkor összes gyermekei, fiúk és leányok, államjogilag *katholikusok*, kiket a pap kereszteljen meg.

2. De ha a *természetes apa* a gyermekeket sajátjainak *elismerte*, az esetben a 7 éven alúli (elismeréskor) fiúk az apa vallását követik és így ha az apa zsidó, a fiúk is zsidókká lesznek (államjogilag); a 7 éven felüli fiúk azonban maradnak továbbra is *katholikusok* (államjogilag). Így tehát az ilyen anyának leányait mind, továbbá a 7 éven felüli fiúkat keresztelje meg a *katholikus pap*, a 7 éven alúli fiúkat azonban csak akkor, ha azok *katholikus* neveltetése a szülők vagy az iskola révén biztosítva van.

Királyi leirat útján való törvényesítés esetében ugyanaz áll.

3. Ha a zsidó vallású *természetes apa* a gyermekek *katholikus* anyjával *utólagos* (polgári) *házasságot* köt, akkor az összes fiúk az apa vallását követik, a 7 éven felüliek is (az 1868-iki törvény szerinti áttérésre sincs szükség) és így államjogilag nem *katholikusok*, tehát csak akkor keresztelhetők meg, ha *katholikus* neveltetésük a szülők, vagy az iskola révén biztosítva van. Ha az *utólagos* (polgári) *házasság* előtt megegyezést kötöttek a *katholikus* vallás javára a szülők, akkor azonnal megkeresztelhetők az összes gyermekek, a fiúk is, 7 éven alúliak és 7 éven felüliek. Ha a megegyezés más vallás, például a zsidó vallás javára szólt, akkor csak akkor keresztelje meg a pap a gyermekeket, ha a szülők a rendesnél nagyobb biztosítékot adnak *katholikus* neveltetésükre (házi nevelés, iskola).

4. Ha a *törvénytelen anya* ezelőtt *más bevett valláshoz*

tartozott, és csak később tért át a katolikus hitre, akkor az áttéréskor 7 éven alúl volt összes gyermekei a katolikus vallásba követték őt; ezeket tehát a pap keresztelje meg. A 7 éven felüliek azonban maradtak az anyának előbbi vallásában és át sem térhetnek (polgárilag) 18 éves koruk előtt, még ha akarnának is. Ezek tehát addig sem keresztelendők meg, ha csak katolikus neveltetésük a szülők vagy az iskola révén biztosítva nincsen. Az áttérés után született gyermekek már mind katolikusok, kiket a pap azonnal meg is keresztelhet. Ha ilyen anyának gyermekeit ismeri el a természetes apa, akkor az elismeréskor 7 éven alúli fiúk követik az apa vallását (esetleg a zsidót is), az elismeréskor 7 éven felüli fiúk maradnak az anya vallásában (két vallása volt), t. i. a katolikusban, ha az anya katholizálásakor az illető fiú 7 éven alúl volt, vagy az anya nem katolikus előbbi vallásában, ha t. i. a nő katholizálásakor az illető fiú már 7 éven túl volt. Az államjogilag így katolikus gyermekeket keresztelje meg a pap, a többit csak akkor, ha katolikus neveltetésük a szülők vagy az iskola révén biztosítva van.

5. Ha a 4. pont alatti esetben a *természetes apa utólagos házasságot* köt a gyermekek anyjával, akkor az összes fiúk az apa vallását (esetleg a zsidók is) követik, a 7 éven felüliek is, a leányok maradnak anya vallásán, még pedig a katolikusban azok, a kik az anya katholizálásakor még 7 éven alúl voltak, az anyának előbbi vallásában pedig azok, a kik akkor már 7 éven felül voltak.

Ha az ilyen utólagos (polgári) házasság előtt *meggyezést* kötöttek a szülők, és az a katolikus vallásra szólt, akkor minden gyermek, a már megszületett, 7 éven alúli és felüli gyermekek katolikusok lesznek (államjogilag) és nem is kell betartani az 1868-iki törvény formáit. Ha a megegyezés a más vallású apának vallására szólt, vagy pedig ha a megegyezés az anyának előbbeni vallására szólt, akkor a gyermekek államjogilag mind nem katolikusok, és így csak akkor keresztelendők meg, ha a rendesnél erősebb biztosíték van a katolikus neveltetésre.

6. Ha a *törvénytelen* *anya* azelőtt felekezetlen volt, akkor van a legnehezebb eset, mert ilyen nőnek vallás-változtatása, tehát katholizálása is nincs befolyással a tőle származó törvénytelen gyermekek vallására; azok mind maradnak abban a vallásban, a melyet ő vagy (ha ő elmulasztotta 6 éves korukig a választást) a gyámhatóság választott. Itt valóban a legszomorúbb eshetőségek variációja lehet, mert az ilyen szerencsétlen nő megtérése előtt, merő hóbotból, az anyakönyvi hatóság sürgetésére, választhatott vallást, mindegyik fattyú gyermekének másikat, és ezen a „kaleidoszkop“-szerű vallási tarkaságon *nem lehet* segíteni, legalább államjogilag, a gyermekek 18 éves koráig.

Még szerencse volna, ha az ilyen nő a gyermekek természetes apjával utólagos házasságot köt és a katolikus vallás javára megegyezést köt, ez esetben az összes születendő és született gyermekek mégis katolikusok lesznek (ha az apa esetleg más vallású is). Ha nem kötöttek megegyezést, de az apa katolikus, akkor legalább a fiúk (7 éven alúl és felül) katolikusokká lesznek. Ha nem utólagos házasság folytán, hanem apai elismerés vagy királyi leirat folytán törvényesíttetnek a gyermekek, akkor a csak 7 éven aluli fiúk lesznek katolikusokká, feltéve, hogy a törvényesítő apa maga is katolikus. Ha a törvényesítő apa nem katolikus, akkor sem az utólagos házasság (kivéve ha megegyezés volt a katolikus vallás javára), sem az elismerés, sem a királyi leirat, sem az anya katholizálása, semmit sem használ a katolikus vallásnak: a gyermekek államjogilag nem katolikusok, a felekezetlen anya sirathatja bűnét, érezheti annak büntetését.

* * *

Ime bemutattunk két esetet, és pedig, jól megjegyzendő, a legsimábbnak mutakozó két esetet, mert hisz a kérdéses gyermek keresztelésénél már katolikusoknak feltételeztük a szülőket; a sima felszín alatt, láthatták olvasóink, milyen mélységek vannak eltemetve. Pedig még nem is adtuk a két esetnek összes még lehetséges alsóbb variációit. Mennyi kérdés merülhet tehát fel ak-

kor, mikor a keresztelekor a gyermek egyik vagy mindkét szülője nem katolikus vagy pláne felekezetlen. Teljesen új vonást ezen esetekben sem találunk, az igaz, mert csak a jelenben tekintenők azt, a mit a fenti esetekben mint múltat feltételeztünk.

Mindezen kombinálható eseteknél a következő főszabályokat kell szem előtt tartani:

1. Ha valamely gyermek államjogilag katolikus, akkor szolgáltatassa ki neki a pap a keresztséget, ha a szülők révén nem is volna a gyermek katolikus neveltetése biztosítva.

Legnehezebb, de *Magyarországban éppen most aktuálissá váló eset az*, ha a gyermek ugyan államjogilag katolikus, de a szülők nem kereszteltették meg a gyermeket, és a gyermek ilyen keresztlehetlen állapotban jut az iskolába, a katolikus hitoktató tanítása és vezetése alá. 1895 óta főleg a nagyobb városokban elég ilyen gyermek van.

Például: Ha két felekezetlen egyén, vagy felekezetlen anya és felekezetbeli apa, vagy pedig zsidó anya és katolikus apa, vagy fordítva, lépnek házasságra és a házasság előtt a katolikus vallás javára kötnek meg egyezést, ez esetben a gyermekek államjogilag katolikusok, de maguk a szülők, főleg az anya, felekezetlenek vagy nem keresztények lévén, nem is gondolnak a gyermek megkereszteltetésére.

Még többször előfordul majd a keresztség hiánya az olyan **gyermekeknél, a kiknek nincs is még vallásuk, vagyis valósággal felekezetlenek.** Az 1895 : XLIII. t.-czikk 26. §. daczára is *vannak felekezetlen gyermekek.* A felekezetlen szülőnek ugyanis (ha megegyezés a házasság előtt nem volt) joga van választani vallást a nemebeli gyermek részére annak 6 éves kora betöltéseig. Ha ezen időig nem választ, akkor az anyakönyvi hatóság felhívására a gyámhatóság választ neki vallást a rokonok meghallgatásával. Az ilyen gyermeknek mindaddig, míg az árvaszék határozata nem érkezett az anyakönyvi hatóság útján az anyakönyvvezetőhöz, nincsen vallása; a születési anyakönyvben „a gyermek vallásának“ rovába ez jön: „egyelőre meg nem állapított.“ Sok eset-

ben hónapokig fog ülni a gyermek az iskola padjaiban, a míg az iskolaigazgatóság értesül a vallás-megállapításról (az árvaszék által), és csak akkor fogja az iskolaigazgató a gyermeket a saját vallása hitoktatására küldeni. Addig a gyermek lebeg a vallások közt, mint Mohammed koporsója az ég és föld között.

A még meg nem keresztelt, de államjogilag katolikus gyermeket a katolikus hitoktató köteles megkeresztelni, illetőleg megkereszteltetéséről gondoskodni. Ha a gyermek akkor, mikor a katolikus hitoktatónak keze alá jön, még nincs 7 éves, akkor mint „kisdéd“ katékézis nélkül is, sőt kifejezett szándéka nélkül is, meg volna keresztelhető, de minden esetre jobb az ilyen gyermek keresztelését a 7 éven felüli időre hagyni, addig a keresztelésre előkészíteni, hogy mint „felnőtt“ öntudatosan vegye fel a keresztséget; természetesen a gyermeknek magának is kell kérnie a keresztséget, ellenkezése esetében meg sem keresztelhető. A szülők a gyermek keresztelését nem akadályozhatják meg, mert az csak a templomi vallásgyakorlatok jellegével bír, a melyekre az illetékes lelkész követelheti a gyermeket a szülő ellenében is. Természetesen hitoktatónak, ha nem ő az illetékes plébános is egy személyben, az illetékes plébános tudtával és engedélyével, illetőleg ennek is a meggyés püspöknek engedélyével kell bírnia. Felnőttek keresztelése minden esetben a plébános által úgyis a püspöknek bejelentendő és engedély kérendő.

Mint látjuk, a jövőben sok esetben az iskolás gyermekeknél nem az első gyónási oktatással, hanem a keresztelési oktatással kell majd elkezdni. *Jó volna, ha az illetékes egyházi hatóságok ezen oktatás tárgyát és terjedelmét pontosan előírnák.*

2. Ha a gyermek államjogilag nem katolikus, akkor a szülők, vagy pedig a katolikus iskola részéről kell biztosítva lenni a katolikus neveltetésnek, hogy a gyermek megkeresztelhető legyen. Ha a szülők annak idején egy más (nem katolikus) vallás javára kötöttek egyességet, akkor a rendesnél még szigorúbb mértékben kell meglenni a katolikus neveltetés biztosításának.

3. Különbséget kell tenni élesen a 7-ik életév szereplésére nézve.

A *polgári törvény* a betöltött 7-ik életévet jelöli meg, mint végső határt arra, hogy a gyermekek „eo ipso“ kövessék az áttérő nemebeli szülőt, vagy hogy az atya által elismert vagy királyi leirattal törvényesített fiúk „eo ipso“ kövessék az apát vallásába. Csakis az utólagos házasságkötés esetén követik „eo ipso“ a 7 éven felüli fiúk is a törvényesítő apát; egyvallásúvá lett házasság esetén a 7 éven felüliek, de 18 éven alúliaknak a törvény csak megengedi a szülők közös új vallására való áttérést, feltételezi tehát azt, hogy csak akkor térnek át, ha akarnak. Hogyha nem akarnak, akkor a gyámhatóság meg sem engedheti az áttérést.¹⁾

A 7-ik életév kiinduló pontja a szülő áttérésének, illetőleg a törvényesítésnek napjától számíttatik visszafelé a születés napjáig.

Az *egyházi törvényben* a 7-ik életévnek ugyanezen esetekre nézve egészen más a jelentősége és más a kiinduló pontja. A katolikus papot ugyanis felszólíthatják egy olyan gyermeknek keresztelésére, a ki az áttérő nemebeli szülővel, vagy a törvényesítő apával „eo ipso“ a katolikus vallást követi, vagy esetleg új megegyezés folytán lesz „eo ipso“ katolikussá. De míg az áttérésnek, a törvényesítésnek, illetőleg az új megegyezésnek az állami születési anyakönyvbe való beiktatása megtörténik, továbbá, míg a gyermeket tényleg elküldik a paphoz kereszteleire, addig az ilyen gyermek, ha a szülő áttérésekor vagy a törvényesítéskor nem is volt még 7 éven felül (és ép ezért követte a szülő vallását), már túl jutott talán a 7-ik éven. Az ilyen, most már 7 éven felüli gyermeket az egyházjog szerint csak akkor szabad megkeresztelnie a katolikus papnak, ha megvannak a keresztség szabad („licita“) kiszolgáltatásának összes fent (I. rész) elősorolt feltételei, különösen pedig az,

¹⁾ Lásd a vallás- és közoktatásügyi, igazságügyminiszteri és belügyminiszteri közös, 1674/1895. számú 1895. jun. 29-én kelt (az 1894: XXXII. t.-cz. szerinti megegyezés alakszerűségeire vonatkozó) rendeletnek 7. §-át.

hogy a gyermek maga is kívánja a keresztséget. A katolikus papnak tehát a keresztelés napjától visszafelé kell az ilyen gyermek korát kiszámítani: ha nincs még 7 éves a keresztelés napján, akkor nem szükséges a gyermeknek, helyesebben kisdednek, beleegyezése, kívánsága a keresztséghez; de minden esetre jobb volna elhalasztani addig a keresztséget. Aligha fog előfordulni, hogy a gyermek *nem kíván* megkereszteltetni, feltéve, hogy alapos hitoktatásban részesült.

4. Ha valamely gyermek államjogilag (szülők válása vagy megegyezés folytán) más valláshoz (nem katolikus) tartozik, és másképen nincsen biztosítva a gyermek katolikus neveltetése, akkor a keresztséget — kivéve a halálos veszedelem esetét — a gyermek teljes felserdüléséig el kell halasztani, vagyis legalább addig, míg nevelésre már nincsen szüksége, hanem önmaga tanulással és elhatározással biztosíthatja a katolikus hitben való állhatatosságát. Magyarországon olyan gyermekeknél vagy olyan helyi körülmények között, mikor a keresztelést mint vallásváltoztatást minősítené a büntető bíróság, legjobb elhalasztani a keresztelést azoknak 18-ik életévéig.

5. Ugyanilyen értelemben elhalasztandó a keresztség akkor is, ha a gyermeknek katolikus neveltetése ugyan biztosítva volna, de a keresztelés tényéből a papra vagy a katolikus egyházra aránytalanul nagy hátrány („grave incommodum”) keletkeznék. Természetesen halálos veszedelem esetében nincsen halasztásnak helye.

6. Ha valamely gyermek államjogilag ugyan a katolikus valláshoz tartozik, a szülők el is hozzák keresztelőre, de az is biztos, hogy a gyermek katolikus neveltetésben nem fog részesülni, mert nem fog iskolába járni, a szülők pedig katolikus módon sem nevelni, sem neveltetni nem fogják a gyermeket: ily esetben a keresztelés megtagadandó.

Ezen elvvel azonban a magyarországi gyakorlat elmentétben áll, a mikor a *vándor cigány* szülők kisdedeit megkereszteli. Igaz ugyan, hogy a szülőket is rendszerint (?) a katolikus pap keresztelte, és így gyermekeik

államjogilag is katolikusok. De, a ki a vándor cigányok valláserkölcsei életét ismeri, az tisztában van azzal, hogy gyermekeik katolikus neveltetése reményének halvány sugara sincs meg náluk. A fogház, börtön- és fegyházbüntetésre ítélt cigányfegyenczek — köztudomás szerint — meg vannak ugyan mind keresztelve, de nemcsak katolikus nevelésben, de még erkölcsi nevelésben sem részesültek soha. A fogház kapuján belül kezdődik ezekre a katolikus hitoktatás, legtöbbször még keresztet vetni sem tudnak.

Ezen gyakorlatot, a cigányok megkeresztelését nem lehet helyeselni. A *nagyméltóságú magyar püspöki kar figyelmét talán nem fogja ez az anomália kikerülni*. Ez volna a vallási motívum a cigánykérdés sürgős megoldására.

* * *

Befejezés.

„Quem licet baptisare?“ — ez volt tulajdonképpen tárgya egész fenti értekezésemnek, de a dolog bonyolultsága miatt nem a főkérdésre, hanem négy részletkérdésre adtam meg a feleletet, de azzal teljes megfajtást nyert a főkérdés is.

Az *első* és *második* részletkérdésben az általános egyházjog elveit adtam elő arra nézve, hogy „*kit szabad*“ (I. rész) és „*kit kell*“ (II. rész) megkeresztelni.

A *harmadik* részletkérdésnél a magyarországi állami törvényeknek a főkérdést érintő szakaszait (gyermekek vallására és az áttérésekre nézve) és szabályait ismerttettem meg.

A *negyedikben* végre konkrétan igyekeztem bemutatni, miképpen kell a katolikus egyházjogot alkalmazni úgy, hogy a világi törvény is, a mennyire az egyház is megengedi, betartassék.

Nem mondtam el mindent a dologról.

Most, hogy a végén vagyok, látom csak az oly egyszerűnek látszó jogi kérdés sűrű szövevényének kezeimből kicsúszott egyes szálait.

De a fentiek átértése mellett azokat kiegészítheti maga az olvasó is, és alkalmazni tudja az előadott elveket, a lerajzolt minták után, bármely újabb variációval felmerülendő konkrét esetről.

Pécs, 1903. július 26.

A szerző.

TÁRGYMUTATÓ.

	Oldalszám
Baptisták	35
Czigányok megkeresztelése	65
Felekezetlen szülők gyermekei	41, 55, 61, 62
Felnőttek keresztelése	6
Haldoklók megkeresztelése	8, 20, 21, 23, 24, 25
Hitoktatás a keresztség előtt	10, 22, 63
Kath. nevelés biztosítása a keresztség előtt	11, 17
Kétszeri keresztség	6
Kisdedek keresztelése	13
Kodifikálásra (egyházi) ajánlott hiányok	63, 66
Köteles kiszolgáltatása a keresztségnek	20
Názárénusok	35
Protestáns szülők gyermekeinek megkeresztelése	12, 15, 18, 27, 29, 31
Reverzálisok	29
Szabad (licita) kiszolgáltatása a keresztségnek	6
Szabadság és szándék (intentio) a keresztség felvételére	7, 13
Szándék és cél a keresztség felvételénél	8
Szülői beleegyezés a keresztséghez	12, 14
Szülők kötelessége a keresztséget illetőleg	19, 22
Törvények: 1790/1 : XXVI. t.-cz.	29
1844 : III. t.-cz.	50
1868 : LIII. t.-cz.	51
1879 : XL. t.-cz.	26
1894 : XXXII. t.-cz.	36
1895 : XLIII. t.-cz.	41
Törvénytelen gyermekek vallása	30, 22, 37, 39, 42, 59, 61
Vallásváltoztatás	29, 49
Zsidó-keresztény házasság 1895 előtt	31
Zsidó szülők gyermekeinek megkeresztelése	15, 31, 35, 40, 49
Zsidó vallásra való áttérés 1895 előtt	31, 33

